

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101002/B/2024/36122163606722052

DRUHY ÚSCHOVY V RÍMSKOM PRÁVE

Bakalárska práca

2024

Mgr. Natália Barbušová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

DRUHY ÚSCHOVY V RÍMSKOM PRÁVE

Bakalárska práca

Študijný program: Ekológia a právo

Študijný odbor: Ekológia a manažment a právo

Školiace pracovisko: Katedra teórie práva a filozofie práva

Školiteľ: prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD.

Bratislava 2024

Mgr. Natália Barbušová

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Mgr. Natália Barbušová
Študijný program: ekonómia a právo (Medziodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment a právo
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Druhy úschovy v rímskom práve

Vedúci: prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD.
Katedra: PF UK - Právnická fakulta UK
Vedúci katedry: doc. JUDr. Ing. Ondrej Blažo, PhD.
Dátum zadania: 25.03.2023

Dátum schválenia: 28.03.2023

prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD.
vedúci katedry

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela poďakovať môjmu školiteľovi prof. JUDr. Matúšovi Nemcovi, PhD. za metodologickú pomoc, vedenie a cenné rady pri vypracovávaní tejto práce.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že predkladanú záverečnú prácu som vypracovala samostatne pod vedením školiteľa prof. JUDr. Matúša Nemca, PhD. s použitím uvedenej odbornej literatúry.

ABSTRAKT

BARBUŠOVÁ, NATÁLIA: Druhy úschovy v Rímskom práve [Bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta; Katedra teórie práva a filozofie práva. Školiteľ: prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: bakalársky stupeň. Bratislava: PraF UK, 2024. 46 s.

Záverečná práca je vypracovaná na tému Druhy úschovy v Rímskom práve. Hlavným cieľom záverečnej práce je charakterizovanie rímskeho záväzku *depositum* t.j. úschovy a jej špecifických druhov. Jednotlivé časti záverečnej práce sme zamerali na všeobecné popísanie kontraktu deposita, vymedzili sme si práva a povinnosti jednotlivých strán, pričom sme si objasnili aj možnosti právnej ochrany v prípade porušenia tohto záväzkového vzťahu. V práci sme sa venovali aj špecifickým druhom úschovy a to *depositum irregulare*, *depositum in sequestrem* a *depositum miserabile*. Vzhľadom na dlhú históriu rímskeho práva sme sa opierali nielen o knižné publikácie a rôzne názory odborníkov, ale pozornosť sme venovali aj rôznym fragmentom, pričom práve v nich sa nachádzajú korene poznania daného inštitútu úchovy, a zároveň tvoria základ celého rímskeho ale aj moderného práva.

Kľúčové slová: depositum, deponent, depositár, kontrakt, obligácia, úschova, ukladateľ, uschovávateľ.

ABSTRACT

BARBUŠOVÁ, NATÁLIA: Types of custody in Roman law. [Bachelor thesis]. Comenius University Bratislava. Faculty of Law; Department of Theory of Law and Philosophy of Law. Tutor: prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD. Degree of qualification: Bachelor degree. Bratislava: PraF UK, 2024. 46 pages.

The final thesis is focused on the topic Types of Deposits in Roman Law. The main objective of the thesis is to characterize the Roman obligation of *depositum*, i.e., deposit, and its specific types. Various parts of the thesis describe the general concept of the deposit contract, outlining the rights and obligations of the involved parties, while also explaining the possibilities for legal protection in case of a breach of this contractual relationship. Moreover, the thesis covers specific types of deposits, including *depositum irregulare*, *depositum in sequestrem*, and *depositum miserabile*.

Considering the extensive history of Roman law, we not only relied on books and various expert opinions but also drew from ancient texts and fragments, where the foundations of the deposit institution are established, providing the basis for both Roman and modern law.

Key words: depositum, deponent, depositary, contract, obligation, custody, depositor, custodian.

PREDHOVOR

Témou tejto bakalárskej práce je Druhy úschovy v rímskom práve. V danej práci Vás zavedieme do historických čias rímskeho práva, ktoré sa vyvíjalo po stáročia a zároveň zohrávalo kľúčovú úlohu pri formovaní moderných právnych systémov po celom svete. Naším cieľom je komplexne opísať jeden z najdôležitejších aspektov rímskeho práva a to úschova. Úschova sa zaoberala ochranou majetku a práv jednotlivcov, pričom medzi nimi bola založená predovšetkým na dôvere a zodpovednosti. Úschova alebo po latinsky *depositum* patrí do súkromného práva *ius civile*, konkrétne do záväzkového práva. Úschova spočívala v odovzdaní hnutel'ného majetku úschovávateľovy, ktorého povinnosťou bolo tento majetok chrániť a opatrovať, a vrátiť ho vlastníkovy, keď o to požiada.

V práci si poskytujeme ucelený prehľad o rôznych typoch úschovy v rímskom práve, ako je základné *depositum regulare* a jej špecifické druhy a to *depositum irregulare*, *depositum miserabile* a *depositum in sequestrem*. Analyzujeme si rôzne zložky úschovy ako práva a povinnosti uschovávateľa a vlastníka, zodpovednosti daného kontraktu a právne dôsledky porušenia tejto zmluvy.

Práca nám prinesie množstvo zaujímavých informácií a zistení. Pracovali sme s rôznorodou knižnou publikáciou ale aj s množstvom fragmenotv významných rímskych právnikov. Odložme teda moderné právne termíny a spoznajme právny svet úschovy starovekého Ríma.

„*Ius civile vigilantibus scriptum est*“ – „*Občianske právo je napísané pre bdelych*“.

Quintus Cervidius Scaevola

OBSAH

ÚVOD	9
1 DEPOSITUM REGULARE	10
1.1 DEPOSITUM V OBLIGAČNOM PRÁVE.....	10
1.2 DEPOSITUM REGULARE V RÍMSKOM PRÁVE	13
1.3 PRÁVA A POVINNOSTI JEDNOTLIVÝCH STRÁN.....	19
1. 3. 1 Pripustenie práva tretieho	22
1.4 DEPOSITUM A COMMODATUM.....	24
1.5 PRÁVNA OCHRANA PRI ÚSCHOVE	26
2 DEPOSITUM IRREGULARE - ŠPECIFICKÝ DRUH DEPOSITA	29
2. 1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA	29
2.2 DEPOSITUM IRREGULARE A MUTUUM	33
3 DEPOSITUM MISERABILE A DEPOSITUM IN SEQUESTREM	38
3.1 DEPOSITUM MISERABILE.....	38
3.2 DEPOSITUM IN SEQUESTREM	40
ZÁVER	43
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	44

ÚVOD

Keď sa pozrieme na rímske právo, ponárame sa do sveta kde sa spájala staroveká múdrosť s praktickými potrebami civilizácie. V tomto pôsobivom právnom systéme sa nachádzajú všetky potrebné informácie, ktoré nám poskytujú vhlád do fungovania starovekej rímskej spoločnosti. Rímske právo, ktoré bolo vytvorené významnými právnikmi, neustále fascinuje a inšpiruje dnešných historikov, filozofov ale predovšetkým právnikov. Jedným zo základných inštitútov tohto komplexného právneho systému bola aj úschova.

Predstavte si rímskeho obchodníka, ktorý sa chystá na cestu do Egypta na nákup vzácnych korenín. Pred odchodom potrebuje bezpečne uložiť veľkú sumu peňazí a drahé šperky, ktoré si so sebou nemôže vziať. Kam by ich teda mohol odložiť? Odpoveďou bola úschova, ktorá bola jedným z dôležitých majetkových oblastí rímskeho práva. Úschova nespočíva len v ukladaní „vecí do truhlice“ ale bola to komplexne vypracovaná štruktúra, ktorá slúžila na ochranu majetku rímskych občanov. Od primitívnej formy, kde sa nejaká vec nechala na stráženie u dôveryhodného priateľa, sa tento koncept vypracoval až po sofistikované právne zmluvy, pričom sa neustále vyvíjala.

Hlavná časť práce pozostáva zo všeobecnej charakteristiky úschovy, nazývanej aj *depositum regulare*, vymedzíme si jej umiestnenie v rámci rímskeho práva, špecifikujeme si jednotlivé strany daného záväzku a v nadväznosti na to si zadefinujeme aj ich vzájomné práva a povinnosti. Špecifikujeme si, čo môže byť predmetom úschovy ale zároveň aká právna ochrana daného predmetu vlastníka ale aj ochrana uschovávateľa existovala.

Prostredníctvom metódy analýzy sme sa vypracovali aj rozbor jednotlivých špecifických typov deposita ako *depositum irregulare*, *depsitum miserabile* a *depositum in sequestrem*. Popísali sme si kedy a za akých podmienok sa využívali.

Cieľom našej práce je priblížiť čitateľovi historickú úpravu deposita z rôznych publikácii ale aj na základe fragmentov rímskej kodifikácie. Ako súčasť rímskeho práva sa úschava stala ako keby odkazom najväčších právnikov z doby rímskej, čo sa stalo aj inšpiráciou pri tvorbe práva moderného.

1 DEPOSITUM REGULARE

Rímske právo so svojou kolosálnou históriou a unikátnym obsahom, nebolo iba súhrnom zákonov ale aj podstatným pilierom, čo budoval spoločnosť do štruktúry právneho i morálneho poriadku. Dnes rímske právo tvorí základ mnohých právnych inštitúcií po celom svete. Jadrom tohto právneho systému je aj záväzkové právo, ktorého štúdium nám umožňuje pochopiť korene moderného práva a jeho dôležitosť pre fungovanie spoločnosti dnešnej alebo tej rímskej. Práve v záväzkovom práve konkrétne v oblasti reálnych kontraktov sa nachádza aj úschova.

1.1 DEPOSITUM V OBLIGAČNOM PRÁVE

V danej kapitole si vymedzíme, kde v rímskom právnom systéme sa nachádza inštitút deposita. V rímskom právnom systéme patrí do práva súkromného a to konkrétne do práva *ius civile* t. j. práva civilného inak povedané občianskeho. V rámci občianskeho práva sa nachádza oblasť záväzkového práva pričom táto oblasť sa delí na záväzky z kontraktov a záväzky z protiprávných úkonov, deliktov.

Obligácie z kontraktov (*obligationes ex contractu*) majú niekoľko delení, či už podľa spôsobu uzavretia alebo podľa počtu zaviazania sa strán.

Záväzkové vzťahy boli založené právnym úkonom, kontraktom – zásadne len zmluvou a len výnimočne jednostranne. Avšak aj napriek tomu sa obligácie z kontraktov delili na jednostranné a dvojstranné, pričom dvojstranné sa rozlišovali ešte medzi rovnými a nerovnými.¹

Dôležitým delením je predovšetkým delenie podľa spôsobu uzavretia. Tu rozoznávame záväzky z kontraktov na:

- a) **verbálne** – vyžadovala sa dohoda strán a určitá slovná forma napr. *stipulatio*;
- b) **literálne** – charakterizovali sa zápisom do účtovných kníh napr. syngrafa;
- c) **reálne** – vznikali zjednotením strán a reálnym odovzdaním veci napr. pôžička, vypožičanie, úschova, ručný záloh;

---

¹ REBRO, K. a BLAHO, P. *Rímské právo*. 4. vyd. Bratislava: Iura edition, spol. s.r.o., 2010. str. 60 a 66. ISBN 978-80-8078-352-5.

d) **konsenzuálne** – na vznik žalovateľného záväzku stačil neformálny konsenz, t.j. dohoda strán na podstatných zložkách úkonu napr. kúpna zmluva.²

Rímske právo okrem vyššie spomenutých delení rozlišovalo ešte dva hlavné typy záväzkov a to civilné (*civilis obligationes*) a prétorské (*praetoria obligationes*). Civilné záväzky vznikali na základe pravidiel stanovených v právnych prameňoch a právnych princípoch, pričom sa riadili prísne určenými právnymi pravidlami a postupmi. Naopak prétorské záväzky vznikali z právomocí prétora, ktorý bol v rímskom systéme významnou osobou. Ich záväzky boli často založené na princípe *equity* (spravodlivosti) a mali flexibilnejšie pravidlá oproti záväzkom civilným. Medzi právomoci prétora spadala aj možnosť prijímať rozhodnutia, spôsobilosť modifikovať existujúce záväzky a vydávať nové právne predpisy. Tieto dva typy obligácií však existovali v rímskom práve paralelne.³

Poznáme ešte aj iné typy záväzkov, ktoré sa uplatňovali a využívali v rímskom práve a to napr. deliteľné a nedeliteľné, kumulatívne záväzky, solidárne záväzky, naturálne záväzky...

Každá obligácia mala svoju osobitnú žalobu, „*actio in personam*“ (osobná žaloba). Každá z týchto žalôb sa opierala o príslušnú normu civilného práva a bola podľa neho aj štylizovaná. Vo svojej formule uvádzala predpoklady odsúdenia, prvky skutkovej podstaty a kauzu. V skratke teda môžeme povedať, že na základe týchto prvkov sa nazýval záväzok, ale zároveň aj s ním spojená žaloba.⁴

Ako sme už uviedli, *depositum* či úschova sa zaraďuje do obligačných vzťahov z kontraktov, to znamená do záväzkov zo zmlúv a konkrétne do kontraktov reálnych. Pre zopakovanie si povieme, čo pod pojmom reálne kontrakty rozumieme. Základy reálnych kontraktov sú položené na zásade „*Re contrahitur obligatio*“ (Záväzok vzniká v súvislosti s vecou) a zároveň tu platí „*Tuná povstáva obligácia plnením jedného preto, aby si tento zviazal príjemcu plnenia, ktorý toto plnenie prijíma*“.⁵ Vysvetlíme si to tak, že tieto zmluvy ku svojmu vzniku okrem fyzického odovzdania veci, vyžadovali aj určité vzájomné plnenie. Môžeme povedať, že reálne obligácie sú následkom nejakého faktu, a to napr. že niekto dal niekomu na úver určité množstvo peňazí alebo mu zveril dočasne

---

² VIETOR, M. a ŽELEZKOVÁ, M. *Základy rímskeho súkromného práva*. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1957. str. 5.

³ SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. str. 45. ISBN 978-80-7380-566-1.

⁴ KINCL, J. a kol. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: Vydavatelství C. H. Beck, 1995. str. 227. ISBN 80-7179-031-1.

⁵ ŠVEC, A. *Súkromné právo rímske. Diel druhý*. 2. vyd. Košice: Athenaeum. str 10.

nejakú individuálnu vec. Platili tu dve podmienky a to: obligácia vzniká *ex re (ex facto)*, z konkrétnej faktickej veci a že ide o obligáciu z kontraktu, nie z deliktu.⁶

Primárnou podstatou teda bolo reálne – faktické odovzdanie veci budúcemu dlžníkovy veriteľom, ktorú je dlžník / príjemca na vyžiadanie povinný vrátiť. Bez reálneho odovzdania veci by tento záväzok nemohol vzniknúť, pričom akákoľvek dohoda alebo zmluva bez faktického odovzdania veci, predstavovala skôr len zmluvu o budúcej zmluve tzv. *pactum de contrahendo*.

V práci sme sa už zmienili, že kontrakty delíme na verbálne, literálne, reálne a konsenzuálne. Rozdiel medzi kontraktami verbálnymi a literálnymi oproti kontraktu reálnemu je ten, že pri literálnych a verbálnych kontraktoch nebolo potrebné faktické odovzdanie veci ale postačoval slovný alebo písomný prejav, pričom to bolo základom pre ich vznik.⁷

Rímske právo rozlišovalo tieto druhy reálnych kontraktov:

- ***mutuum*** / pôžička – je „*negotium stricti iuris*“ t.j. „zmluva prísneho práva“ a je jednostranná, ide o genericky určené veci, zastupiteľné, prevod vlastníctva k veci, na dobu určitú;
- ***commodatum*** / vypožičanie – „*contractus bilaterales inaequales*“ „dvojstranný nerovný kontrakt“ a kontrakt založený na *bonae fidei*, nespotrebitel'né veci, veci individuálne určené – *in specie*, bezodplatná, vec do užívania;
- ***depositum*** / úschova – „*contractus bilaterales inaequales*“ „dvojstranný nerovný kontrakt“ a kontrakt založený na *bonae fidei*, predmetom sú len veci *in specie*, bezodplatná, detencia, neprechádza vlastníctvo;
- ***pignus*** / ručný záloh – „*contractus bilaterales inaequales*“ „dvojstranný nerovný kontrakt“ a kontrakt založený na *bonae fidei*, odvodená držba do uhradenia dlhu.⁸

Gaius vymedzoval v reálnych kontraktoch len *mutuum*. Všetky štyri uvedené kontrakty sú „*iuris gentium*“ čo znamená „právo národov“ alebo medzinárodné právo. Pod medzinárodným právom rozumieme súhrn právnych pravidiel a princípov, ktoré platili pre všetky národy.

Mutuum získala právnu ochranu až po verbálnej zmluve *stipulatio*, avšak ešte v dobe procesu legisakčného, kde slúžila len žaloba na vymáhanie peňažného dlhu alebo

⁶ VÁŽNY, J. *Římske právo obligační část I*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1924. str. 59.

⁷ VÁŽNY, J. *Římske právo obligační část I*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1924. str. 70.

⁸ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římskeho*. 4. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 664.

záväzku (*legis actio per conditionem*). Pri kontraktoch, kde bolo podstatou vrátenie veci *in specie* ako *commodatum*, *depositum* a *pignus* sa stali žalovateľnými po zavedení procesu s formulami písomnými. Pred týmto bolo možné záväzkovou zmluvou dosiahnuť úspech len vtedy, keď bola použitá forma *fiduciae* (zmluva, ktorá umožňovala prevod vlastníctva veci z jednej osoby na druhú s podmienkou, že táto vec nebola skutočne prevzatá, ale bola ponechaná vo vlastníctve pôvodného vlastníka), pričom však pôžičiavateľ, ukladateľ alebo zástavca stratil svoje vlastníctvo a ostali mu len obligačné nároky na vrátenie veci proti fiduciarovi. Praetor však neskôr zo svojej úradnej moci sľúbil vo svojom edikte, že z týchto zmlúv udelí žaloby a to formulou *actiones in factum conceptae* (žaloby založené na faktoch). Tieto nároky boli neskôr uznané aj obyčajovým právom *iure civili* ako *actiones civiles* a to medzi *iudicia bonae fidei* (súdne konania, ktoré sa riadili zásadou dobrej viery). Príjemcom veci boli potom uznané na náhradu škody alebo náhradu nákladov proti druhej strane žaloby *iudicia contraria*.⁹

Zhrnúť by sme to mohli tak, že pri vyššie uvedených typoch reálnych kontraktov sa uplatňovali dva typy žalôb a to „*actio directa*“ t.j. žaloba na vrátenie odovzdanej veci a druhá žaloba „*actio contraria*“, ktorá slúžila na uplatnenie nárokov voči tomu, kto vec odovzdal tzv. veriteľovi.

Ako vidíme z predchádzajúcich strán záväzkové právo bolo už za čias rímskeho práva prepracovaný a komplexný systém, ktorý položil základy aj pre moderné právo a pre rozvoj právneho myslenia. V danej podkapitole sme sa venovali len základným aspektom rímskeho záväzkového práva, zdefinovali sme si základné delenie jednotlivých typov záväzkov, avšak ďalej sa budeme venovať už len záväzkovému vzťahu oblasti reálnych kontraktov a to konkrétne obligácií „*depositum*“, t.j. úschova.

1.2 DEPOSITUM REGULARE V RÍMSKOM PRÁVE

Depositum sa v rímskom práve nachádzalo na akejsi pomyselnnej hranici medzi zodpovednosťou a dôverou, pričom zastával dôležitý inštitút pri ochrane majetku a zabezpečovaní záujmov zúčastnených strán. Už aj starí Rimania sa niekedy ocitli v situáciách, kedy vlastnili nejakú dôležitú vec alebo cennosť a potrebovali ju nejak zabezpečiť a uschovať. Mohlo ísť o vzácny šperk, dôležité dokumenty, knihy alebo aj o iné veci, ktoré preňho predstavovali určitú hodnotu. Tu sa vynárala otázka, kam môže túto vec

---

⁹ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římskeho*. 4. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 665.

uložiť aby bola chránená a v bezpečí. Práve v tomto čase vstupuje do povedomia depositum. V tejto časti sa pozrieme do histórie a významu deposita, priblížime si jej základnú charakteristiku a vysvetlíme si načo, a ako slúžila.

V ranných etapách vývoja deposita môžeme skôr hovoriť ak o starovekom zvyku ukladať veci alebo peniaze do bezpečia u dôveryhodnej osoby. Tento spôsob uschovávanía vecí bol skôr založený na dôvere medzi jednotlivcami, než na špecifických právnych pravidlách. Prvými pokusmi o vypracovanie právnych noriem bol tzv. Zákon XII. Tabúl. V tomto zákone avšak ešte neexistovala ucelená normatívna štruktúra deposita. Práve zásluhou rímskych právnikov ako Gaius, Ulpian, Paulus a iní je, že sa depositum vypracovalo a zároveň sa stalo právoplatným reálnym kontraktom. Najrozsiahlejší právny rámec deposita sa vyskytuje v Justiniánskom zákonníku Corpus Juris Civilis a to predovšetkým v Justiniánskych digestách, ktoré boli zostavené z právnych názorov rímskych právnikov. I keď rímske právo samo o sebe vo svojej historickej forme už neexistuje, hlavné koncepty, ktoré sa týkajú deposita sa preniesli a adaptovali aj do mnohých súčasných právnych prameňov.¹⁰

Depositum je odvodené od slova „*deponere*“ čo znamená zložiť, uschovať, zveriť. Podstatným znakom úschovy je, že stojí na základoch dobromyseľnosti (*bonae fidei*), z čoho vyplýva aj jej názov. Slovo „*ponere*“ znamená „umiestniť“ a predložka „*de*“ naznačuje, že všetko čo je v starostlivosti iného, je zverené v dobrej viere.¹¹

Depositum sa označuje aj ako *depositum regulare* čo znamená úschova vlastná / bežná. Depositum má aj svoje špecifické druhy a to:

- ***depositum irregulare,***
- ***depositum miserabile / necessarium,***
- ***depositum in sequestrem.***

Týmto typom deposit sa bližšie budeme venovať v nasledujúcich kapitolách.

Depositum regulare vo všeobecnej rovine môžeme charakterizovať ako reálny dvojstranný nerovný kontrakt, ktorý vzniká odovzdaním akejkoľvek nenahraditeľnej veci príjemcovi, ktorý sa zaviazal, že si vec bezodplatne ponechá na opatrovanie s tým, že ju vráti odovzdávateľovi v čase, keď o to požiada.¹² Jednotlivé pojmy danej vety si postupne rozoberieme a bližšie zadefinujeme. Ako sme už uviedli, reálny kontrakt spočíva vo

---

¹⁰ BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peněz v římském právu*. Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva, 2002, roč. 141, č. 9, s. 981.

¹¹ Ulp. D. 16,3,1,0.

¹² BARTOŠEK, M. *Encyklopedie Římského práva*. Praha: Vydavatelství Panorama, 1981. str.132. ISBN 508-21-857.

faktickom odovzdaní veci. Tak to plynie aj zo slov Ulpiánových a to, že: „*depositum est, quod custodiendum alicui datum est*“. „Depositum je to, čo je dané na stráženie niekomu“. Pre vznik daného kontraktu je teda potrebné odovzdanie veci uschovávateľovi, iba dohoda nepostačuje aby zo zmluvy vznikli práva a záväzky. Vec by mohla byť odovzdaná aj *brevi manu* (tzv. krátkou rukou čo znamená prevod majetku alebo práva jednoduchým spôsobom bez formálneho postupu), alebo aj osobe tretej, ktorá opatruje vec v mene depositára.¹³

Depositum vzniká vždy medzi dvoma subjektmi, preto hovoríme o kontrakte dvojstrannom. Na jednej strane vystupuje veriteľ avšak pri deposite ho označujeme ako deponent alebo ukladateľ, a na strane druhej je dlžník tzv. depositár alebo detentor ako uschovávateľ. Keďže ide vždy o dvojstranný kontrakt, vznikajú obojstranné záväzky, ktoré ale nie sú rovné. Označuje sa aj ako kontrakt *bilateralis inequalis* (dvojstranný-nerovný). Nerovnosť daného kontraktu spočíva v tom, že na jednej strane vzniká hlavný nárok, podstatný a na strane druhej protinárok, avšak až po splnení určitých okolností. Medzi tieto okolnosti môžeme napr. spomenúť, že depositárovi vznikli určité náklady s úschovaním veci, vznikol mu teda nárok na náhradu nákladov, a deponentovi tak vzniká povinnosť, že musí tieto náklady nahradiť. Pri deposite išlo vždy o bezodplatnú ochranu. V prípade, že za úschovu bola dohodnutá odmena, išlo o nájom, nie o úschovu. Tak o tom hovorí aj Heyrovský: „*Depositum, smlouva o schovaní, se činí, když někdo (depositor, deponent, ukladatel) dáva druhému (depositarius, schovatel) věc movitou v detenci k bezplatnému opatrování*“.¹⁴ Výnimkou bola len poskytnutá odmena ako prejav vďaky.

Predmetom deposita mohli byť veci individuálne – nezastupiteľné (*depositum regulare*) a veci generické – zastupiteľné (*depositum irregulare*). Keď hovoríme o predmete *deposita regulare*, hlavným znakom veci pri tomto type úschovy je jej nenahraditeľnosť. Uschovávaná vec musela byť teda individuálne – špecificky určená. Veci, ktoré boli predmetom danej úschovy podľa rímskeho práva mohli byť vecmi hmotnými, hnutelnými, nespotrebitelnými a predovšetkým nezastupiteľnými. V jednoduchosti môžeme povedať, že dám do úschovy nejakú vec napr. šperk a potom si z úschovy vyberem tú istú vec, čiže ten istý šperk. Deponovaná vec mohla byť aj vecou hnutelnou, čiže napr. aj otrok, keďže v rímskej dobe boli otroci právne bližšie veciam ako

---

¹³ SEDLÁČEK, J. Zásady práva římskeho hledící ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. str. 257. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

¹⁴ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římskeho*. 4. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 678.

občanom.¹⁵ Existovali avšak aj veci, ktoré kvôli svojej povahe sa nemohli stať predmetom deposita. Ide o veci vylúčené z rímskeho právneho obchodu. Zaradujeme sem veci *extra patrimonium* (mimo nehnuteľnosť), *extra commercium* (mimo obchod) a niektoré veci *divini iuris* (božské právo). Môžeme sem zaradiť napr. veci ako more, vzduch, breh alebo veci náboženskej povahy. Tieto veci sa považujú za veci nespôsobilé právneho obchodu, tým pádom nie sú spôsobilé byť ani predmetom deposita.¹⁶ Rovnako aj prijatie vlastnej veci do deposita ako veci cudzej sa považovalo za neplatné. „*Kto nechá u seba uschovať vlastnú vec alebo si vyžiada jej užívanie, nepodlieha žalobe z úschovy ani žalobe z vypožičania: ako keď si niekto prenajme alebo nechá v prekáriu (výprose) svoju vec, nie je zodpovedný z prekária ani z nájmu*“.¹⁷

Ako sme už v práci uviedli, depositár je povinný deponovanú vec kedykoľvek na vyžiadanie vrátiť. Tu nás bude zaujímať kedy, komu, kde a ako sa musí uschovaná vec vrátiť.

Kedy?

Vrátenie veci muselo nastať ihneď ako o to deponent požiadal. Julianus to motivoval aj žalobou „*Hoc enim ipso dolo facere eum qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat*“, čo znamená, že ten kto vec prijal, konal úmyselne, keď nevráti vec tomu, kto ju požaduje.

Marcellus toto pravidlo obmedzoval a to tak, že „ten, kto vec žalujúcemu nevrátil, nemôže byť vždy považovaný za zlomyseľného, pretože, čo ak vec bola na mieste alebo na sklade, ktorý nemohol byť otvorený v čase vydania rozsudku?“.¹⁸ Marcellus taktiež zmenil Julianov logický postup a to, že nekoná úmyselne, preto že nevracia, iba ak mal možnosť vec vrátiť a nevracia, vtedy by úmyselne konal.

Rímske právo neustanovovalo aby si strany stanovili lehotu úschovy vopred, a tak platilo, že kontrakt bol uzavretý na dobu neurčitú. Ak si však strany dohodli dobu úschovy, ukladateľ bol povinný si vec vyzdvihnúť bezprostredne po uplynutí tejto lehoty. Deponentovi prislúchalo aj právo vec vyzdvihnúť kedykoľvek pred uplynutím tejto lehoty.

---

¹⁵ BLAHO, P. - HARAMIA, I. - ŽIDLICKÁ, M. *Základy rímskeho práva*. 1.vyd. Bratislava: MANZ, 1997. s. 236. ISBN 80-85719-07-X.

¹⁶ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římskeho*. 6.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1927. str. 205.

¹⁷ Jul. D. 16,3,15.

¹⁸ Ulp. D. 16,3,1,22. „*Non semper videri posse dolo facere eum, qui reposcenti non reddat: quid enim si in provincia res sit vel in horreis, quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas?*“.

V klasickej práve bola kompenzácia vylúčená a v práve justiniánskej už nebolo pre depositára ani právo retenčné, ktoré mu pôvodne prislúchalo.¹⁹

Komu?

V prípade úschovy nezáleží aké právo má deponent na vec uschovanú, či je jej vlastníkom, či dáva do úschovy vec cudziu. V rímskych právnych prameňoch je ustanovené, že depositár má deponentovi vrátiť vec bez ohľadu nato, či na vec nejaké právo má alebo nie. Marcellus aj lupičovi či zlodejovi priznáva žalobu na vydanie uschovanej veci „*Ak lupič alebo zlodej dali do úschovy, Marcellus píše v Šiestej knihe Digest, že ktokoľvek z nich bude môcť žalovať z úschovy; pretože keďže za ňu nesie zodpovednosť, má záujem na (vrátení) veci.*“²⁰

Reštitučný záväzok je absolútny, čo znamená, že uschovaná vec môže byť vrátená aj zlodejovi. Justinián dokonca ustanovuje, že vec má byť vrátená aj v prípade, ak medzitým došlo k získaniu vlastníctva.²¹

Vzika tu teda možnosť deponovať vec v prospech tretej osoby. Ak niekto uloží vec, ktorá mu bola zverená do úschovy u osoby tretej, ten komu vec patrí nemá právo na žalobu proti depositárovi, keďže s ním zmluvu neuzavrel. Žaloba, ktorá patrí vlastnícku môže voči depositárovi uplatniť ten, čo ju uložil u tejto osoby tretej. Justinián to zjednodušil ustanovením „*Utilis autem tibi propter aequitatis rationem dabitur depositi actio*“ t.j. „Ale akcia na deposit bude pre teba užitočná z dôvodu spravodlivosti“. Osoba, pre ktorú bolo deponované získala priame právo na žalobu proti deponentovi, i keď s ním neuzavrela kontrakt. Toto právo sa nazývalo *utilis* (užitočné) a tak depositár mal právo podať žalobu vo vlastnom mene.²² Tak je to spomenuté aj v digestách „*Ak som ťa požiadal, aby si nejakú moju vec odniesol Titiovi, aby ju opatroval, Pomponius vzniesol otázku, akou žalobou môžem postupovať voči tebe? A je toho názoru, že budem aktívne legitimovaný k žalobe z príkaznej zmluvy (a. mandati directa) voči tebe, ale aj k žalobe z úschovy (a. depositi directa) voči tomu, kto vec (od teba) prijal; avšak, ak ju prijal v tvojom mene, ty aj on mi budete zodpovedať z príkazu a on bude voči tebe zodpovedný z úschovy; túto (žalobu z úschovy) mi máš odstúpiť, ak budem teba žalovať z príkazu.*“²³

¹⁹ SEDLÁČEK, J. Zásady práva rímskeho hľadici ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. str. 261. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

²⁰ Ulp. D. 16,3,1,39.

²¹ BONFANTE, P. *Institute římského práva*. 9. vyd. Brno: ČS. A. S. Právník, 1932. s. 514.

²² SEDLÁČEK, J. Zásady práva rímskeho hľadici ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 262. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

²³ Ulp. D. 16, 3, 1, 11.

Naopak deponent nestratil svoje právo, pričom trvalo spolu s právom tretej osoby.

Kde?

Vec sa musí vrátiť na mieste, kde sa deponovaná vec nachádza a nie v mieste, kde bola pôvodne uložená. Predpokladom avšak je, že depositár nejedná úmyselne s vrátením veci na tomto mieste. V prípade, že deponent žiada aby mu vec bola vrátená na inom mieste, depositár mu môže vyhovieť, avšak náklady a zodpovednosť v prípade škody znáša ukladateľ.²⁴

Ako?

Dôležité je vrátiť vec *in natura* (v prirodzenom stave), čo znamená, že sa vráti v stave, v akom bola uschovaná a aj zo všetkými plodmi a prírastkami. Na tieto prírastky a plody sa vzťahuje aj *custodire*, starostlivosť o ne.²⁵

Dôležitým aspektom je, že pri odovzdávaní veci do úschovy, vlastnické právo k veci ostáva ukladateľovi, čiže neprechádza na uschovávateľa.

Kontrakt depositum zaniká vtedy, keď sa vec vráti späť deponentovi včas, v pôvodnom stave, bez poškodenia a so všetkými prírastkami a plodmi, ktoré počas deponovania vec nadobudla.

V závere tejto podkapitoly si môžeme spomenúť jeden z najvýznamnejších príkladov z úschovy v rímskom práve, ktorý sa týka príbehu Cícera, slávneho rímskeho politika. Cicer bol odvedený na ostrov v dobách politických nepokojov. Cícero svoje cenné písacie potreby a rukopisy potreboval niekam uložiť a tak ich zveril do úschovy svojmu blízkemu priateľovi a strážcovi Tita Pomponiovi Atticovi. Keď sa Cícero po čase vrátil, požiadal Attica aby mu jeho uschované veci vrátil. Atticus však namiesto toho tvrdil, že veci boli zničené a stratené. Cícero sa na tento incident sťažoval a toto sa stalo známym prípadom a krokom v rímskom práve, ktorý viedol k diskusiám o zodpovednosti depositára s opatrovaním veci uloženej do úschovy. Žiaľ neexistuje úplný jasný záver o tom, ako to skončilo. Niektoré zdroje uvádzajú, že Cícero sa nakoniec zmieril s údajnou stratou vecí a nepokračoval v právnych krokoch. Na druhej strane sú aj zmienky o tom, že Cícero nakoniec dosiahol určitú formu kompenzácie od Attica.²⁶

---

²⁴ SEDLÁČEK, J. Zásady práva římskeho hledí ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 263. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

²⁵ SEDLÁČEK, J. Zásady práva římskeho hledí ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 264. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

²⁶ PHILLIPS, J. Atticus and the Publication of Cicero's work [online]. Vol. 79, No. 4. p. 200-237. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/4349870>

1.3 PRÁVA A POVINNOSTI JEDNOTLIVÝCH STRÁN

Depositum je kontrakt dvojstranný a tak z neho vyplývajú určité povinnosti a k nim prislúchajúce práva na oboch stranách vzťahu. Niektoré z nich už boli spomínané aj v predchádzajúcej podkapitole.

Medzi základné povinnosti depositára patrí:

- *povinnosť vrátiť uschovanú vec* - „vrátiť vec deponentovi v nezhoršenom stave a so všetkým príslušenstvom i prípadnými plodmi“.²⁷ Depositárovi tak vzniká povinnosť vrátiť vec na vyžiadanie aj bez vopred dohodnutej doby v rovnakom a nezhoršenom stave ako ju dostal, aj s prírastkom.
- *povinnosť vec chrániť a opatrovať* – dobu neurčitú a bezodplatne.
- *povinnosť vec neužívať* – depositárovi nevzniká právo vec užívať.
- *povinnosť nahradiť škodu* – v prípade zničenia, poškodenia alebo zhoršenia kvality veci.

V prípade deponenta ide o nasledovné povinnosti:

- *povinnosť nahradiť škodu* – ak by depositárovi vznikla škoda s uschovávaním veci, je deponent povinný túto škodu nahradiť.
- *povinnosť nahradiť náklady* – ak by vznikli nejaké náklady s opatrovaním veci, deponent je povinný nahradiť aj tie.
- *povinnosť nahradiť škodu otroka* – v prípade že predmetom úschovy bol otrok, deponent je povinný nahradiť škodu aj za delikty otroka.²⁸

Vo všeobecnosti je rozsah zodpovedností určený v zmluve. Ak to tak nie je, autor Vietor uvádza, že:

- a. za náhodu dlžník zásadne neručí;
- b. v prípade bezplatnej služby dlžník neručí za *culpa* (nedbanlivosť) ale iba za *dolus* (úmysel).²⁹

Hovorí o tom aj zásada „*Actus non facit reum nisi mens sit rea*“ - „Čin nerobí človeka vinným, pokiaľ nie je vinná myseľ“.

Klasické rozdelenie ručenia je vyjadrené nasledujúcou stupnicou: *dolus* (úmysel), *culpa* (nedbanlivosť), *diligentia* (ochrana, kde osoba jednala s plnou zodpovednosťou, ale

²⁷ VIETOR, M. a ŽELEZKOVÁ, M. *Základy rímskeho súkromného práva*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1957. str. 147.

²⁸ BLAHO, P. - HARAMIA, I. - ŽIDLICKÁ, M. *Základy rímskeho práva*. 1.vyd. Bratislava: MANZ, 1997. s. 236. ISBN 80-85719-07-X.

²⁹ VIETOR, M. *Inštitúcie rímskeho práva*. 2. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1955. s. 113.

aj napriek tomu došlo k náhodnej udalosti), *custodia* (osoba niesla zodpovednosť za náhodnú udalosť v dôsledku nedostatočného dozoru alebo ochrany) a *vis maior* (udalosti vyššej moci, mimo ľudskej kontroly). V klasickom práve ručil „*custodiam praestare*“ (nieť zodpovednosť za dozor), čiže aj za náhodu s výnimkou *vis maior*. „*Periculo se depositi illigavit, ita tamen, ut non solum dolūm, sed etiam culpam et custodiam praestet, non tamen casus iortuitos*“, - „Zaviazal sa k nebezpečenstvu veci, ktorú prijal do úschovy, avšak tak, aby poskytoval nielen starostlivosť, ale aj dozor a ochranu, nie však za náhodné udalosti“. ³⁰

Toto *custodiendum dare* môžeme modifikovať dohodou strán „*Si convenit, ut in deposito et culpa praestetur, rata est conventio*“ čo znamená, že ak sa dohodnú na tom, že zodpovednosť sa bude uplatňovať aj za nedbalosť, dohoda by bola platná, totiž to ustanovenia kontraktov vznikajú dohodou.³¹ Naopak však „*Nemōze byť akceptované, že bude dohodnuté vylúčené zodpovednosti za škodu spôsobenú zlomyseľne: takáto dohoda je v rozpore s dobrou vierou a s dobrými mravmi a preto sa na ňu neprihliada*“. ³² V určitých prípadoch zodpovedal aj za náhodu. Za akých okolností to tak bolo, si spomenieme nižšie.

V Justiniánskom práve sa začal pojem nedbanlivosť rozlišovať podľa miery a rozsahu nedbanlivosti na:

- a) *culpa lata* – hrubá nedbanlivosť – nepochopiteľná neopatrnosť, urobil by niečo, čo by niekto iný nikdy neurobil. Približuje sa to k úmyslu nie k nedbanlivosti.
- b) *culpa in concreto* – relatívna nedbanlivosť – menej prísna a jeho opatrnosť s nakladaním veci cudzej sa posudzuje podľa toho, akú starostlivosť vynakladá pri veciach vlastných.
- c) *culpa levis (culpa omnis)* – normálna / ľahká nedbanlivosť – ide o ľahkú nedbanlivosť a je posudzovaná podľa všeobecného meradla starostlivého hospodára.
- d) *custodia* – zodpovednosť za úplnú náhodu.³³

---

³⁰ SEDLÁČEK, J. Zásady práva římskeho hledící ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právních a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 266. Dostupné na:

<https://archive.org/details/sbornikvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>

³¹ Ulp. D. 16, 3, 1, 6.

³² Ulp. D. 16, 3, 1, 7.

³³ KINCL, J. - URFUS, V. - SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 112. ISBN 80-7179-031-1.

V *deposite regulare* tak rozlišujeme dva prípady, kedy by došlo k poškodeniu alebo k zaniknutiu veci. Ak sa vec poškodila alebo zanikla bez viny uschovávateľa, neniesol za to žiadnu zodpovednosť, nezodpovedal tak za náhodu (*custodia*), jednoduchú náhodu (*culpa levis*) a ani za škodu v dôsledku vyššej sily (*vis maior*). O tom svedčí aj fragment *digesta Paulusa* „*Ak si bez zlého úmyslu stratil uschovanú vec, nebudeš žalovaný z úschovy, tobôž, ak si, vyvinúc (ihneď) starostlivosť, získal vec opäť do svojej moci. Avšak, ak si ju získal späť neskôr, budeš zodpovedný z úschovy.*“³⁴

Aj v tomto prípade však existovali určité výnimky.

Depositár tak zodpovedal predovšetkým len za (*culpa lata*) hrubú nedbanlivosť. Rímsky cisár Nerv vyhlásil: „*že väčšia culpa je dolus, Proculus odmietol, ale mne sa to zdá úplne správne. Lebo ak aj niekto vo všeobecnosti nie je taký starostlivý, ako si to povaha človeka vyžaduje, nie je oslobodený od fraus (zlého úmyslu), ak pri depozite neprejaví aspoň starostlivosť podľa svojej miery; poruší totiž fides, ak zachová menšiu starostlivosť než vo vlastných záležitostiach.*“³⁵

V určitých prípadoch uschovávateľ zodpovedal teda aj za *culpa levis*, i keď to bolo veľmi zriedkavo. Mohlo to nastať v prípade, ak prevzal zodpovednosť na seba osobitnou zmluvou (napr. *mandatum custodiae*), z užívania plynul spoločný prospech, alebo ak sa ponúkol, že sám prevezme vec do deponovania, alebo v prípade, že mu bolo dovolené užívanie veci, i keď pri *depositum regulare* je užívanie veci vo všeobecnosti zakázané.

Ak však v takomto prípade došlo k zhoršeniu alebo zaniknutiu veci jeho zavinením, ručí ako za úmyselné konanie (*dolus*). V prípade, že užíval vec vo svoj prospech ručil aj za náhodu, nie len za úmysel.³⁶

Môžeme tu citovať aj fragment z *Digest* podľa Ulpiana „*Ak uschovaná vec bola vrátená v zhoršenom stave, dá sa žaloba z úschovy, akoby nebola vrátená vôbec, pretože ak vec je vrátená v horšom stave (ako bola v čase odovzdania), platí, že ju nevrátil a to so zlým úmyslom.*“³⁷

V rímskom práve bola uplatňovaná aj zásada, podľa ktorej zodpovedá za náhodnú škodu na veci vlastník. Existovali viaceré dôvody, prečo za škodu na veci z napr. *custodie* by mal zodpovedať vlastník. Jedným z najdôležitejších dôvodov je princíp utilitarizmu, ktorý sa v rímskom práve využíval na určenie zodpovednosti. Išlo o princíp, v ktorom sa

---

³⁴ Paul. D. 16, 3, 20.

³⁵ Cels. D. 16, 3, 32.

³⁶ BONFANTE, P. *Institute římského práva*. 9. vyd. Brno: ČS. A. S. Právnik, 1932. s. 513.

³⁷ Ulp. D. 16, 3, 1, 16.

sledovalo, koho prospech z daného kontraktu bol väčší, zodpovedal za škodu, ak nebolo možné určiť zodpovednosť na základe zavineného konania.³⁸

Naopak ak nastane situácia, že depositárovi vznikne škoda vinou deponenta alebo v dôsledku veci deponovanej, ukladateľ má povinnosť nahradiť vzniknuté náklady a výdavky, ale prípadne aj spôsobenú škodu, ktorá vznikla depositárovi.³⁹

1. 3. 1 Pripustenie práva tretieho

Ako sme sa už v práci spomínali, vec môže byť vrátená aj v prípade, ak samotný ukladateľ nebol vlastníkom veci deponovanej. Pramene rímskeho práva v tomto smere uvádzajú, že deponované veci nemusia byť vlastníctvom ukladateľa, čo potvrdzuje i právnik Paulus, ktorý konštatuje, že u tretej osoby možno uložiť veci, ktoré sú naše vlastné i veci cudzie.

V nasledujúcej podkapitole si to rozoberieme a pozrieme sa na to trochu bližšie.

Môžeme si uviesť nasledovný príklad z digest: *„Dobrá viera, ktorá sa vyžaduje v kontraktoch, predpokladá najvyššiu mieru spravodlivosti. Môžeme však odhadnúť mieru slušnosti s ohľadom na ius gentium alebo s ohľadom na predpisy civilného a prétorského práva? Napríklad niekto, obvinený z hrdelného zločinu, kto uschoval u teba sto aureov, bol deportovaný a jeho majetok bol skonfiškovaný. Môžu mu byť uschované peniaze vrátené alebo majú pripadnúť štátu? Ak by sme vzali do úvahy len ius naturale a ius gentium, mali by byť vrátené tomu, kto ich uložil. Ale ak prihliadame na civilné právo a zákony, musia byť dané do štátnej pokladnice, pretože ten, kto je hodný zlej povesti u ľudí má byť (aj) potrebaný chudobou, aby bol príkladom prevencie zločinu pre ostatných.“*⁴⁰

Právnik Tryphonion sa zaoberal aj otázkou či dobrá viera (*bonae fidei*) by mala byť limitovaná a vec by mala byť vydaná aj zlodejovi, bez ohľadu nato, že majú nejaké tretie strany záujem na veci, a či vôbec by takáto úschova mohla vzniknúť. Citujeme jeho fragment: *„Napríklad, ak lupič, ktorý uschoval u Seia, ktorý nevedel o jeho zločinnosti, nejaký mne ulúpený tovar: má Seius vrátiť tento tovar zlodejovi alebo mne? Ak vezmeme do úvahy vzťah odovzdávajúceho a príjemcu, dobrá viera vyžaduje, že ak niekto odovzdá vec do starostlivosti inému, má ju dostať on; ale ak hľadáme na spravodlivosť v celej danej*

³⁸ TUROŠÍK, M. Zodpovednosť za nebezpečenstvo náhodného zničenia alebo zhoršenia veci. In *Zodpovednosť a zavinenie v rímskom obligačnom práve*. Banská Bystrica: Belianum, 2015. s. 120. ISBN 978-80-557-0888-1.

³⁹ VÁŽNY, J. *Římske právo obligační*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1924. str. 71.

⁴⁰ Tryph. D. 16, 3, 31, 0.

veci, s ohľadom na všetky osoby, na ktoré má tento vzťah dosah, mala by byť vrátená mne (okradnutému), ktorý som bol pozbavený veci veľmi zločinným spôsobom. Verím, že je spravodlivé, ak každý dostane, čo mu patrí a to tak, že niekto, kto má lepšie právo, nebude ho zbavený. A preto, ak ja nebudem žiadať vec, nie menej platí, že musí byť vrátená tomu, kto ju dal do úschovy, aj keď to urobil potom, čo ju získal zlým činom“.⁴¹

S ohľadom na dané znaky, je možný predpoklad vzniku situácie, kedy budú proti sebe stáť právo ukladateľa voči právu vlastníka so záujmom vrátenia uschovanej veci. Na základe toto prichádzajú do úvahy dve situácie:

a) „ukladateľom deponovanej veci je osoba, ktorá nie je jej vlastníkom, uschovávateľom tejto veci je jej vlastník, pričom ukladateľ deponovanej veci sa bude domáhať vrátenia veci z úschovy voči uschovávateľovi – vlastníkovi;

b) ukladateľom deponovanej veci je osoba, ktorá je jej zlodejom, uschovávateľom tejto veci je tretia osoba, pričom vydania veci z úschovy sa bude voči uschovávateľovi domáhať nielen ukladateľ – zlodej, ale aj samotný vlastník deponovanej veci“.⁴²

Odpoveď na otázku, či úschova môže vzniknúť, ak je uschovávateľ vlastníkom deponovanej veci, nám poskytuje právnik Julián, ktorý vylučuje možnosť vypožičania, nájmu ale aj výprosů vlastnej veci a taktiež aby osoba, ktorá uschováva vec vlastnú mala pasívnu legitímáciu k žalobe z úschovy.⁴³ Ulpian toto potvrdzuje tým, že úschova, záloh, výprosa, kúpa a ani nájom sa nemôže týkať veci vlastnej. Predmetná zásada nebola až tak rešpektovaná, pretože sa naskytlo niekoľko výnimiek z uvedenej zásady, ktoré nám pramene ponúkajú. Otázkou teda bolo, či uvedené zásady je možné aplikovať aj na kontrakt úschovy. Čiastočnú odpoveď nám môže dať druhá časť nasledovného fragmentu: „*Marcellus píše o tej istej veci s poukazaním na lupiča a zlodeja: ak však zlodej, nevediac, kto bol pater (syna) alebo pán (otroka), od ktorého ukradol vec, ju dal do úschovy jednému z nich a oni o krádeži nevedeli, nevedie to ku vzniku úschovy podľa ius gentium; pretože povaha úschovy je v tom, že vec patriaca jednej osobe sa odovzdá na opatrovanie inej osobe, ktorá nie je jej vlastníkom. Ak zlodej dá mne do úschovy moju vec, ktorú mi bez môjho vedomia o tomto delikte vzal, je správne povedať, že úschova nevznikla; preto nie je v súlade s dobrou vierou, aby bol vlastník nútený vrátiť svoju vec zlodejovi. Ak však,*

---

⁴¹ Tryph. D. 16, 3, 31, 1.

⁴² KOVÁČIKOVÁ, J. Konkurencia práva vlastníka a ukladateľa v kontexte rímskeho práva klasického a justiniánskeho obdobia. In *Ochrana subjektívnych práv v kontexte stretu právnych kultúr: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 21.-22.októbra 2016.* Bratislava: Univerzita Komenského, str. 27.

⁴³ Ulp. D. 16, 3, 15.

v takomto prípade, majetok daný akoby do úschovy, vlastník odovzdal, nevediac o tom (že ju uschoval zlodej), je k dispozícii žaloba na vrátenie nedlhu (condictio indebiti).“

Na prvý pohľad sa môže zdať, že názor Tryphoninov sa zhoduje s názorom Ulpiana a Juliána, ak sa však na tieto fragmenty pozrieme bližšie vidíme, že Tryphoninus spresňuje situáciu, kedy depositár ani deponent nevedeli, že deponovaná vec je vlastníctvom uschovávateľa. Z toho by sa dalo usudzovať na druhej strane, že depositum je platné, pokiaľ depositár vie o tom, že je vlastníkom uschovanej veci. Potvrdiť by to mohla aj kondikcia *indebiti*, ktorá je vo fragmente uvedená a je založená na tom, že je daná len vtedy, ak dlžník platil v domnienke, že platí existujúci dlh. Rozlišujú sa teda dve situácie a to ak vlastník nevie, že je uschovávateľom vlastnej veci alebo ak vlastník túto vedomosť má.

Na základe predchádzajúcich fragmentov tiež vidíme, že Ulpian striktno a bez výnimiek tvrdil, že vec má byť vrátená aj ukladateľovi i keď bol zlodej, a právnik Tryphonianus v takejto situácii predpokladá existenciu *bonae fidei* (dobrá viera) a *aequitas* (spravodlivosť) uschovávateľa. Tryphonianus to argumentuje aj tým, že uschovávateľ je povinný vydať vec ukladateľovi len v prípade, ak by neexistovalo lepšie právo vlastníka, ktorý by voči depositárovi vzniesol vecnoprávny nárok. Privilegoval tak vecnoprávny nárok vlastníka na úkor obligačného nároku ukladateľa.⁴⁴

Žiadny z rímskych právnikov avšak nedával jasnú odpoveď na to, či vec má byť ponechaná ukladateľovi alebo vydaná vlastníkovi, a tak sme v práci uviedli aspon nejaké príklady a názory, ktorými sa v tom čase riadili.

1.4 DEPOSITUM A COMMODATUM

Depositum sa svojou formou podobá výpožičke. Podstatným rozdielom je, že vec depositár nesmel užívať, ako to bolo pri výpožičke. Depositár nesmie deponovanú vec používať inak by spáchal „*furtum usus*“, tzv. trestný čin „krádeže v neoprávnenom užívaní veci,“. Tak o tom hovorí aj Gaius „Preto sa krádeže dopúšťa ten, kto užíva vec, ktorá mu

---

⁴⁴ KOVÁČIKOVÁ, J. Konkurencia práva vlastníka a ukladateľa v kontexte rímskeho práva klasického a justiniánskeho obdobia. In *Ochrana subjektívnych práv v kontexte stretu právnych kultúr: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 21.-22.októbra 2016*. Bratislava: Univerzita Komenského, str. 30

bola daná do úschovy“.⁴⁵ Ak by depositár vec aj napriek tomu užíval, zodpovedá sa aj za „*custodia*“, čiže aj za náhodnú škodu na veci alebo jej zmiznutie, i bez jeho pričinenia.

Rozdiel medzi výpožičkou a úschovou spočíva aj v prechode vlastníckeho práva. Pri úschove depositár získava vec len do detencie a naopak pri výpožičke dochádza aj k prevodu vlastníckeho práva k veci. Na základe toho, že spolu s vecou neprevádzame aj vlastnícke právo k veci vieme, že sám deponent nemusí byť vlastníkom veci, ktorú dáva do úschovy. Ako písal Ulpinián v digeste, deponentom môže byť aj zlodej. „*Ak lupič alebo zlodej dali do úschovy, Marcellus píše v Šiestej knihe Digest, že ktokoľvek z nich bude môcť žalovať z úschovy; pretože keďže za ňu nesie zodpovednosť, má záujem na (vrátení) veci.*“⁴⁶

Ďalší rozdiel môžeme vidieť aj vo forme ručenia. Pričom pri výpožičke dlžník zodpovedá za všetkých okolností za celkovú škodu spôsobenú na veci vrátane poškodenia a krádeže, teda aj za nedbanlivosť, depositár zodpovedá len za škodu, ktorú zaviniť úmyselne (*dolus*), v určitých prípadoch aj za ľahkú nedbanlivosť (*culpa lata*) ale nie za náhodu (*culpa*). Iba, že by túto zodpovednosť na seba prevzal dohodou.

Niektoré fragmenty avšak užívanie deponovanej veci v *deposita regulare* nevyučovalo. Rímsky právnici ako Pomponius alebo Ulpianus konštatujú zásadu, že v prípade, ak by deponent depositárovi udelil súhlas s užívaním veci, deponent by nezodpovedal za *furtum usus* (krádež, neoprávnené užívanie veci). Pomponius to tak uvádza aj vo fragmente D. 47, 2, 77. že: „*ten kto vec požičanú alebo prijatú do úschovy užije inak, ako bolo dohodnuté, nebude zodpovedný za furtum, ak je presvedčený, že nekoná proti vôli vlastníka*“. V tomto prípade by sa vylučovala *actio furti* (žaloba z krádeže) a depositár by nebol pasívne legitimovaný. Toto tvrdenie si potvrdzuje ešte úryvkom „*sed nec depositi ullo modo tenebitur*“ t.j. „v žiadnom prípade tak nebude zodpovedný u deposita“.⁴⁷

Pre príklad možného užívania veci aj pri tomto type *deposita* môžeme uviesť ešte jeden fragment, ktorý nehovoril síce priamo o pasívnej legimitácii pri užívaní veci depositárom, ale môže poukázať na skúmanie právnej povahy *deposita regulare*. Ulpianus to vysvetľoval na problematike omylu v právnom konaní. Vo fragmente D. 12, 1, 18, 1.

---

⁴⁵ Gai. Inst. 3.196.

⁴⁶ Ulp. D. 16, 3, 1, 39.

⁴⁷ BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peňaz v rímském právu*. Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva, 2002, roč. 141, č. 9, s. 990.

Ulpianus interpretuje situáciu, pri ktorej vlastník odovzdáva vec do deposita, zatiaľ čo príjemca veci považuje odovzdanie veci v kontrakte za *mutuum* – pôžičku.⁴⁸

Na základe týchto tvrdení sa potom vyrývala otázka, či bol potrebný špeciálny druh deposita ako je *depositum irregulare*, pri ktorom je vec možné užívať za akýchkoľvek okolností. Vidíme, že existovali zmienky o tom, že v niektorých prípadoch mohla byť vec v deposite *regulare* užívaná, ale nikdy sa to skutočne nepotvrdilo. Viac dôkazov sa pirkláňalo k tomu, že opatrovanú vec depositár užívať nemohol. Toto tvrdenie môžeme ešte potvrdiť aj fragmentom od Paulusa, a to že: „*Ak som uschoval striebro v taške alebo zapečatené a uschovávateľ ho použil bez môjho súhlasu, budem oprávnený k žalobe z úschovy aj žaloby z krádeže voči nemu*“.⁴⁹

1.5 PRÁVNA OCHRANA PRI ÚSCHOVE

Rímskym právnikom záležalo na tom, aby vždy každej zo strán bola zabezpečená právna ochrana, a aby vždy vyhrala spravodlivosť.

V rámci deposita sa vytvorila *actio depositi*, ktorá bola najprv *in factum*, čo znamená, že bola založená na faktoch na konkrétnej udalosti. Neskôr bola založená na *in ius* t.j. na práve a nakoniec na *bonae fidei* ako štandard dobromyseľnosti.⁵⁰ Žaloba pod vplyvom *bonae fidei* bola žaloba, ktorá sa uplatňovala na princípe dobrej viery a spravodlivosti, a na zásade poctivosti medzi stranami. Žalobca musel preukázať porušenie dobrého úmyslu, ak chcel v procese vyhrať.

Jednotlivým stranám slúžili žaloby osobné (*actiones in personam*), ktoré chránili relatívne subjektívne právo a ich vznesenie sa zakladá na nesplnení povinnosti žalovaným.

„*Ex causa depositi lege duodecim tabularum in duplum actio datur, edicto praetoris in simplum*“.⁵¹ V zákone XII. Tabúl' bola proti uschovávateľovi daná *actio in duplum* (dvojnásobná hodnota), ktorá bola zjavne ako *actio ex delicto* v prípade zneužitia veci danej do úschovy. V období principátu sa úschova stala kontraktom a právny nárok bol praetorským ediktom upravený na žalobu *in simplum* (jednoduchú hodnotu).⁵¹

V rímskom práve rozlišujeme nasledovné typy žalôb z úschovy:

---

⁴⁸ Ulp. D. 12, 1, 18, 1.

⁴⁹ Paul. D. 16, 3, 29.

⁵⁰ Cels. D. 16, 3, 32.

⁵⁰ BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: ČS. A. S. Právnik, 1932. s. 513.

⁵¹ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. vyd. Praha: Knihkupec C.K. České university J. Otto, 1910. s.679.

a) *actio depositi directa* – slúži deponentovi na domáhanie sa na vymáhanie povinnosti, spočívajúcej vo vrátení uschovanej veci a to v neporušenom stave vrátane jej plodov. Tak je to spomenuté aj vo fragmente „*A z tohto dôvodu aj všetky plody, prírastky a to, čo sa narodí (aj otrok), sa zahŕňajú do tejto žaloby, takže nielen holá (samotná) vec*“. ⁵² Ide o žalobu *bonae fidei*, pričom úspešné uplatnenie danej žaloby spôsobovalo aj stratu cti (*infamia*). Je tak ustanovené aj v Juliánovej 13. knihe digest, že: „*ten, kto vec dal do úschovy, môže ihneď žalovať z úschovy, odkedy ten, kto vec prijal, sa dopustil zlomyselného konania a nemôže ju na požiadanie vrátiť*“.⁵³

b) *actio depositi contraria* – slúži depositárovi na vymáhanie účelne vynaložených nákladov pri uschovávaní veci, alebo na úhradu škody, ktorú mu uchovávaná vec spôsobila. Ide o žalobu *bonae fidei*, v rámci tejto žaloby môže depositár využiť aj zádržné právo (*ius retentionis*) k danej veci. Toto platilo len do čias Justiniánskej kodifikácie. V klasickom práve sa nepriznávala ani kompenzácia depositárových nákladov voči *actio depositi directa*.

c) *actio furti* – slúži deponentovi na prípad „*furtum usus*“ tzv. „krádeže úžitku“ – t. j. z neoprávneného užívania veci.⁵⁴

d) *actio noxalis* – nebola veľmi využívaná ale v klasickom práve slúžila depositárovi voči deponentovi ako majiteľa otroka v prípade, že by sa dopustil deliktov.⁵⁵

Ako sme už uviedli v predchádzajúcich podkapitolách, úschova umožňovala uzatvárať kontrakt aj s treťou stranou, čiže do vzťahu deposita mohol vstupovať napr. aj dedič. V prípade, že dedič, ktorý odovzdal vec v dobrej viere a bol presvedčený, že koná správne, mal dve možnosti. Prvou možnosťou bolo vrátiť hodnotu veci, a druhou bola možnosť podať žalobu na vrátenie veci. Ak išlo o viacerých depositárov a viacero dedičov depositárových, je každý zodpovedný len za svoju časť práv z celkových práv. Z viny poručníkovej majú posledný dediči právo na svoj podiel z dedičstva.⁵⁶

---

⁵² Ulp. D. 16, 3, 1, 24.

⁵³ D. 16, 3, 1, 22: *Est autem et apud Iulianum libro tertio decimo digestorum scriptum eum qui rem deposuit statim posse depositi actione agere: hoc enim ipso dolo facere eum qui suscepit, quod repositenti rem non reddat.*

⁵⁴ REBRO, K. a BLAHO, P. *Rímske právo*. Plzeň: Aleš Čenek, 2019. str. 304. ISBN 978-80-7380-782-5.

⁵⁵ VÁŽNY, J.. *Římske právo obligační*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1924. str. 72.

⁵⁶ ARNDTS, L. Učební kniha Pandekt: Kniha třetí o závazcích [online]. 10 vyd. Praha: Právnická jednota, 1886. str. 191. Dostupné na: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/32684>.

Úroky pri tomto type deposita nevyplývajú a to z nasledujúcich dôvodov: že deponent nemá žiadny prospech z deposita, nesmie deponovanú vec užívať a navyše opatruje vec bez nároku na odplatu. Zároveň zo svojej funkcie úroky nepripúšťa ani *actio depositi directa*.⁵⁷

Na ukážku sme si uviedli príklad formuly žaloby z úshovy:

„Dosadenie sudcu: „*Sempronius, bud' sudcom!*“ (Sempronius, iudex esto.)

Demonstratio: „Pretože Aulus Agerius uschoval u Numeria Negidia strieborný stôl, o ktorý sa tu vedie spor“ (*Quod Aulus Agerius apud Numerium Negidium mensam argenteam deposuit, qua de re agitur*).

Intentio: „Preto čokoľvek v spojitosti s touto vecou Numerius Negidius Aulovi Ageriovi na základe dobromyseľnosti má dať alebo urobiť“ (*Quiquid ob eam rem Numerium Negidium Auto Agerio dare facere oportet ex fide bona*).

Condemnatio: „Sudca, odsúď Numeria Negidia v prospech Aula Ageria, len ak vec nenvráti; ak sa to nepreukáže, oslobod' ho!“ (*Eius, iudex, Numerium Negidium Auto Agerio condemnato, nisi restituat; si non parte, absolvito*).⁵⁸

Vidíme, že aj depositum malo v rímskom práve v prípade porušenia záväzku svoju ochranu, či už na strane depositára alebo na strane deponenta. Aj tu teda platí známa latínska zásada „*Ubi ius, ibi remedium*“ – „Kde je právo, tam je aj prostriedok na jeho presadenie“.

---

⁵⁷ BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: Čs. A. S. Právnik, 1932, s. 301. [online]. Dostupné na:

<https://www.ndk.cz/view/uuid:61a6a480-041c-11de-9b49-000d606f5dc6?page=uuid:b0362934-ef51-4a80-a36d-c7909bb0f3df>.

⁵⁸ HEYROVSKÝ, L. *Římsky civilní proces*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1925. s. 181.

2 DEPOSITUM IRREGULARE - ŠPECIFICKÝ DRUH DEPOSITA

Depositum patrí k historicky najstarším kontraktom, nakoľko zmienky o zmluvách z úschovy nájdeme už v najstarších právnych prameňoch. V rímskom inštitúte depositum, nešlo len o faktické uloženie veci u uschovávateľa ale aj o uloženie hodnôt ako znak vzájomnej dôvery a zodpovednosti voči druhej strane. V tejto kapitole nás čaká vymedzenie jedného zo špecifických druhov deposita a to *depositum irregulare*. Ostatným osobitným druhom deposita ako *depositum miserabile* a *depositum in sequestrem* sa budeme venovať v nasledujúcej kapitole.

2. 1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Podľa Papiniána pramene o tejto forme zmluvy uvádzajú, že „*ea res egreditur depositi notissimos terminos*“ – „Táto vec prekračuje najznámejšie hranice úschovy“. Papinián ďalej tvrdí, že ide o „*contractus qui depositae pecuniae modum excedit*“ – zmluva, ktorá prekračuje určené hranice uloženej peňažnej sumy“. Tento typ úschovy nazýva sa *depositum irregulare* a tento názov vznikol v Taliansku v 15. st.⁵⁹

Na začiatku rímskej doby sa vyvíjala len úschova s vecmi individuálne určenými, pričom táto vec musela byť „*in specie*“, (v príslušnej forme, špecifikovanom druhu). S vývojom spoločnosti sa vyvíjala potreba uschovávať aj iné veci ako veci individuálne určené. Postupom času sa pridali aj veci genericky určené „*in genere*“, (bez špecifikovania konkrétneho druhu). Tento typ úschovy s vecmi *in genere* predstavuje v rímskom práve omnoho mladšiu formu úschovy oproti úschove s vecmi *in specie*.

Odpoveď na otázku, či takýto inštitút existoval v klasickom rímskom práve je veľmi problematické určiť. Na jeho pôvod existuje celý rad názorov a to:

- „*Depositum irregulare* bolo ranným byzantským vynálezom“. Podľa tohto názoru bol akýkoľvek neformálny nepravý vklad klasickými právnikmi považovaný za *mutuum* (pôžičku).
- *Depositum irregulare* bol niektorými právnikmi uznaný až v 2. alebo 3. storočí n.l., vrátane názoru že ho sformuloval Papinian.

---

⁵⁹ SEDLÁČEK, J. Zásady práva rímskeho hľadíci ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 263. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>

- Objavila sa v inflačnej a hospodárskej kríze v 3. st. n.l.
- *Depositum irregulare* bolo poznané už aj klasickými právnikmi.
- *Depositum irregulare* bolo známe v období neskoršej republiky.⁶⁰

Kedy teda bolo právne uznané je stále predmetom sporu rôznych právnikov a odborníkov. Ako tak sa niektorí zhodli na názore, že *depositum irregulare* bolo rímskymi právnikmi uznané najskôr na konci klasického obdobia a predtým tento inštitút považovali skôr za pôžičku. Tak to potvrdzuje aj právny historik Bonfante a to, že: „*takmer s istotou je možné povedať, že depositum irregulare nepochádza od rímskych právnikov, pretože podľa nich povolenie užívať depositum pretvorovalo toto konanie v mutuum, ale že pochádza od kompilátorov*“.⁶¹

Depositum irregulare nazývaná tiež aj ako nepravidelná alebo skôr nepravá úschova, sa vyznačuje tým, že predmetnou vecou sú veci druhovo určené, čiže veci zastupiteľné. Rozumieme tým, že depositár nevracia tie isté špecifikované veci (ako pri *depositum regulare*), ktoré deponent uložil, ale typovo – genericky rovnaké, predovšetkým v rovnakom počte t.j. „*tantundem*„ (rovnaká čiastka). Možeme povedať, že predmetom bolo napr. obilie, ropa, peniaze, pričom tieto veci sa v mieste úschovy zmiešali s vecmi rovnakého druhu. Depositár tak nemohol vrátiť rovnaké obilie ako dostal, vracal len jeho ekvivalent, čiže rovnakú váhu, hodnotu alebo počet.

Najčastejšie sa *depositum irregulare* využívala na úschovu peňazí. Môžeme tvrdiť, že *depositum irregulare* predstavuje vo svojej podstate aj určitú formu bankovej úschovy, nakoľko tento inštitút vykazuje znaky dvoch reálnych kontraktov a to úschovy (*depositum*) a pôžičky (*mutuum*). Bankovníctvo ako také, sa samo o sebe rozvíjalo počas rímskej doby veľmi pomaly a s tým súvisel aj neskorý rozvoj deposita. Na rozdiel od iných štátov ako Grécko alebo Egypt, bankovníctvo v Ríme fungovalo vo veľmi obmedzenej miere a bolo v rukách len súkromníkov.⁶²

Existovali dva druhy úschovy vecí. Prvou možnosťou bolo, keď sa veci napr. aj peniaze ukladali v tzv. „zapäčatenej schránke“, ktorá bola určitej farby, určitého tvaru a nebolo možné predmetné veci užívať. V takomto prípade bol predmet genericky

⁶⁰ COLLINS, A. - WALSH, J. Fractional reserve banking in the roman republic and empire. [online]. Vol. 44. Ancient Society, 2014. p. 186. ISSN 46-36-67-251. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/44079991>.

⁶¹ BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: Čs. A. S. Právnik, 1932, s. 513. [online]. Dostupné na: <https://www.ndk.cz/view/uuid:61a6a480-041c-11de-9b49-000d606f5dc6?page=uuid:b0362934-ef51-4a80-a36d-c7909bb0f3df>.

⁶² BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peněz v římskem právu*. Právnik, 2002. roč. 141. s. 989. ISSN 0231-6625.

ohraničený a depositár vracal tú istú zapäčatenú schránku, rovnakého tvaru a farby, ktorú si ukladateľ uňho uschoval. Daná schránka by tak obsahovala rovnaké veci, ktoré boli odovzdávané do deposita. Hovoríme tu o veciach „*in specie*„. Tento typ deposita sa skôr podobal úschove bežnej, pri ktorej boli veci konkrétne určené, nezastupiteľné a nebolo ich možné užívať. Čo bolo vlastne opakom deposita *irregulare*, v ktorom boli veci *genere* - zastupiteľné a bolo ich možné užívať.⁶³

Či už by išlo o vec individuálne alebo genericky určenú, rímsky právnici sa začali zaoberať otázkou, či obsah veci uložených v zapäčatenej schránke, sú rovné predmetu depositného kontraktu, a to predovšetkým vtedy, keď depositár nevie, čo sa nachádza v danej schránke. V tejto súvislosti môžeme citovať protichodné názory právníkov Trebatia a Labeona a to, že podľa Trebatia „*môže byť žalovaná truhlica, nie však jednotlivé veci v úschove; ale ak veci boli najprv ukázané a potom uschované, treba jednotlivé šaty (veci dávané do úschovy) popísať*“⁶⁴. Labeo však hovorí, „*že ten, kto dal do úschovy truhlicu, sa zdá, že dal do úschovy aj jednotlivé veci a z tohto dôvodu je možné žalovať aj veci. Čo potom, ak ten, u koho sa uschovalo (truhlica), nevedel, že sú tam veci? Nie je v tom veľký rozdiel, keďže prevzal úschovu; a myslím si, že sa môžu žalovať uschované veci (v truhlici), aj keď bola truhlica pri vzniku úschovy zapečatená.*“⁶⁴ V jednom z fragmentov dokonca Ulpianus tvrdí, že príslušenstvo deponovanej veci nie je deponované spolu s hlavnou vecou „*Príslušenstvo uschovanej veci nie je uschované; ako napríklad, keď je oblečený otrok v úschove, oblečenie nie je predmetom úschovy*“.⁶⁵ Tu môžeme vidieť, že názory, ktoré sa týkali úschovy boli rôzne.

Nevyhnutné teda bolo, aby depositár pristúpil na depositum aj bez toho, aby vedel čo daná schránka obsahuje a čo konkrétne je predmetom úschovy.⁶⁶

Ako už vieme, pri *deposite irregulare* je možné danú, genericky určenú vec používať. Nastáva tu avšak otázka, ktorou sa zaoberali aj rímsky právnici, či depositár musí mať k užívaniu veci výslovný súhlas „*permissum*“ od deponenta. Existuje tvrdenie, že *depositum irregulare* nedáva depositárovi automatické právo užívať deponovanú vec napr. peniaze. Ulpianus a Paulus sa zhodujú na tom, že na užívanie peňazí je potrebný súhlas, inak bez jeho súhlasu nemôže s deponovanou čiastkou disponovať. To by sa ale zase viac podobalo depositu bežnému, kde užívanie vecí nie je povolené. V prípade, že by

---

⁶³ BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peněz v římskem právu*. Právník, 2002. roč. 141. s. 990. ISSN 0231-6625.

⁶⁴ Ulp. D. 16, 3, 41.

⁶⁵ Ulp. D. 16, 3, 1, 5.

⁶⁶ BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peněz v římskem právu*. Právník, 2002, roč. 141. s. 990. ISSN 0231-6625.

došlo k užívaniu veci bez vydania súhlasu, mohlo by sa toto konanie považovať za protiprávne. Zhodli sa na tom, že užívanie danej veci by bolo možné na základe dohody, ktorá by mala povahu vedľajšieho dojedania. Tieto tvrdenia avšak nie sú nijak doložené a doposiaľ to ostáva diskusiou a spornou otázkou medzi odborníkmi.

Aj keď depositár mohol deponovanú vec užívať, vlastníctvo ale aj samotná držba patrila stále deponentovi. Tak o tom hovorí aj Gaius vo svojich inštanciách „*Berie sa to tak, že držíme nielen sami (osobne) ale aj keď v našom mene ovláda vec niekto iný a to aj keď nie je podriadený nášmu právu, ako napríklad kolón a inkvilínus. Aj prostredníctvom tých, ktorým by sme dali vec do úschovy alebo vypožičali alebo ktorým by sme poskytli bezplatné užívanie bytu – držíme, ako sa uznáva, my sami. Preto sa aj bežne hovorí, že držbu je možné zachovať prostredníctvom každého, kto ovláda vec v našom mene. Väčšina sa dokonca domnieva, že držbu je možné zachovať aj púhou vôľou vlastníka, t. j. že v prípade, ak ani sami vec neovládame a bez toho, aby ju niekto ovládal v našom mene, považuje sa držba za zachovanú, pokiaľ sme vec neopustili s úmyslom zbaviť sa držby, ale nadobudnúť ju neskôr.*“⁶⁷

Označenie úschova nepravideľná mohla vychádzať predovšetkým z netypického postavenia depositára. Ako sme uviedli z predchádzajúcich názorov autorov, že depositár potreboval *permissum* (povolenie) na to, aby mohol s generickou vecou disponovať, a ak by ten súhlas / povolenie nemal, nemohol by danú vec užívať, tak by šlo o klasické depositum.⁶⁸

Depositárovi, ako sme si už spomenuli s užívaním veci vzniká aj tzv. povinnosť *tantundem*. Predstavuje to kvázi ekvivalent vecí, ktoré boli pôvodne odovzdané do úschovy a to v zmysle množstva a kvality. Môžeme to vysvetliť na príklade, že ak depositár disponuje napr. s deponentovými peniazmi, prechádza naňho aj vlastníctvo, musí mať vždy u seba síce inú ale kvalitatívne a kvantitatívne rovnakú sumu peňazí pre prípad, že by chcel deponent uschované veci vrátiť späť. Bez tohto ekvivalentu by depositár danú vec užívať nemal.

---

⁶⁷ Gaii. Inst. 4.153.

⁶⁸ BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peňaz v rímskem právu*. Právník, 2002, roč. 141. s. 991. ISSN 0231-6625.

2.2 DEPOSITUM IRREGULARE A MUTUUM

Depositum irregulare predstavuje ako sme si už spomenuli podľa názorov právnych odborníkov jeden z najspornejších inštitútov v rímskom práve a to predovšetkým z dôvodu, že svojím obsahom a povahou zasahuje vo veľkej miere do pôžičky. Aj v klasickom práve bola považovaná skôr za pôžičku, avšak od justiniánskeho práva bola zaradovaná medzi depositum. Pozrieme sa na to bližšie na základe niektorých názorov rímskych právnikov.

Otázka pôvodu vzniku a právnej povahy *deposita irregulare* mala tiež rôznorodé názorové tendencie a to:

- „medzi *depositum irregulare* a *mutuum* neexistoval pojmový rozdiel, pričom úschova genericky určených vecí bola považovaná za pôžičku;
- nepravidelná úschova je inštitútom justiniánskeho práva, o ktorom právnici klasického obdobia údajne nemali žiadnu vedomosť;
- o vznik tohto inštitútu sa postarali už klasickí právnici.“⁶⁹

Ako samostatný právny inštitút ju odlišili len rímsky právnici Ulpián a Papinián, ktorí zadefinovali odlišnosti medzi týmito dvoma kontraktmi. Môžeme tvrdiť, že stojí ako keby na hrane týchto dvoch kontraktov. Rozdiel medzi nimi môžeme vidieť hlavne v kauze, t.j. v dôvode vzniku daného kontraktu. Podstatným rozdielom je to, že síce depositár a takisto dlžník môžu peniaze používať a rovnako platiť aj úroky, odlišnosť nastáva v záujme strán. Depositár uschováva peniaze na základe záujmu deponenta / veriteľa, kým pri pôžičke vzniká záujem na strane dlžníka. „Je to pravidelná forma bankového obchodu, keď bankár použije vklady bez toho, že by si ich požičal, naopak, prijíma depozit – vklad – v záujme veriteľa“.⁷⁰

Rozdiel je aj v dohodnutej dobe daného kontraktu. Pri *depositum irregulare* nieje vopred určená lehota úschovy, čo pri pôžičke povedať nemôžeme. Tu je lehota určená pri uzatváraní kontraktu.

Depositum irregulare sa od pôžičky odlišovalo aj tým, že:

- strany boli povinné znášať úroky z omeškania;
- odsúdeného deponenta postihovala infamia;

---

⁶⁹ PRNOVÁ, J. *Dynamika a stabilita v tvorbe a aplikácii rímskeho a kanoického práva. Dynamika názorov ohľadom pôvodu inštitútu depositum irregulare*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018. str. 48. ISBN 978-80-7160-464-8.

⁷⁰ VIETOR, M. - ŽELEZKOVÁ, M. *Základy rímskeho súkromného práva*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1957. str. 148.

- depositár mohol proti deponentovi použiť *actio depositi contraria*;
- nevlastný depositár sa stával vlastníkom uložených vecí, a tak ho postihovala zodpovednosť za *periculum* (nebezpečenstvo) s ohľadom na deponované veci.⁷¹

Jediná vlastnosť, ktorú majú *depositum* a *mutuum* spoločné, je len v prevode vlastníckeho práva. Keďže pri *deposite irregulare* ide o veci, ktoré sú zameniteľné, neuschovávajú sa oddelene, nie je možné zaistiť, aby boli vrátené rovnaké veci ako boli prijaté. Z tohto dôvodu je nutné aby došlo aj k prevodu vlastníckeho práva.

Ako sme uviedli rozdielom medzi *mutuum* a *depositum* sú aj úroky. Pri pôžičke sa nemôže deponent úspešne domáhať vyplatenia úrokov, ak by si ich predtým nedojednal akcesorickým formálnym kontraktom tzv. vedľajšou zmluvou. Z pôžičky úroky z istiny nevyplývajú automaticky, ale je si ich potrebné dojednať napr. stipuláciou. Neskôr Justinián výlučne bankám priznal nárok na úroky aj na základe neformálnej dohody. Čo sa týka otázky úrokov pri *depositum irregulare*, museli sa rímsky právnici nejak s tým vysporiadať.

V klasickom práve nemáme priamych svedectiev, že by dohodnutie úrokov bolo prístupné avšak z toho je možné súdiť, že ani užívanie veci uschovaných nebolo v práve klasickom priznané. Toto není ale možné určito potvrdiť. V práve justiniánskom bolo pridané ustanovenie, že je možné požadovať úroky len na základe dohody strán. Paulusov názor sa zhodoval s daným ustanovením avšak Lenel považoval slova o dohode ohľadom úrokov za interpolované.

Ulpian priamo a výslovne uvádza, že: „peníze uložené za úročných podmínek je třeba považovat za půjčku (*mutuum*) a ne za vklad (*depositum*), „*Aliud est enim credere, aliud deponere*“ – „Jiná věc je půjčit a jiná věc je uložit“. „Přestože jinak Ulpianus uznává bezúročné *depositum irregulare*, protože konkursní privilegium se vztahuje na nepravidelný vklad (což je nezbytné uznat i podle Niemeyera), kde se vlastníkem peněz stane depositář, pokud jím ještě není, je možné jak v případě úročného, tak i bezúročného vkladu vydávat peníze a to i před vznikem výhod. Proto nelze z toho, že „jiná věc je půjčit a jiná věc je uložit“, usuzovat, že klasické právo neznalo nepravidelný vklad, ale spíše z toho a z jiných míst je třeba se klonit k názoru, že klasické právo znalo bezúročný nepravidelný vklad, zatímco úročný vklad byl řazen jako půjčka.“⁷²

⁷¹ REBRO, K. a BLAHO, P. *Rímske právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 304. ISBN 978-80-7380-782-5.

⁷² SEDLÁČEK, J. Zásady práva římského hledící ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právních a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 266. Dostupné na:

Toto len potvrdzuje fakt, že v klasikom práve bolo *depositum* vo všeobecnosti považované za *mutuum* a až v práve justiniánskom za *depositum*, i keď na druhej strane stále zostanú úvahy o *deposite irreguale* len hypotézami.

Zaleží aj na tom, či hovoríme o úrokoch, ktoré by boli priznané deponentovi z dôvodu, že depositár mohol vec predovšetkým peniaze užívať vo svoj prospech, alebo z dôvodu, že depositár svojím konaním nemohol vec na vyžiadanie vrátiť a tak sa dostáva do omeškania, čiže o úrokoch z omeškania. Môžeme povedať, že rímske právo vyslovene nezakazuje stanovenie úrokov či už z užívania alebo z omeškania. Väčšina názorov sa zhoduje na tom, že takého úroky mohli byť dojednané jednoduchou dohodou bez nejakých formálnych náležitostí.

Nasledovná zásada hovorí „*Si ex pecunia mea deposita pecunia est, penes quem deposita est, utatur, ut in ceteris bonae fidei iudiciis, usuras eius nomine praestare mihi cogitur*“ – „Ak sú peniaze, ktoré sú odo mňa vložené, uložené u toho, u koho sú uložené, aby s nimi nakladal, vo všetkých ostatných prípadoch dobrej viery, je povinný mi poskytnúť úroky“.⁷³

Čo sa týka úrokov z omeškania platí to podobne a to, že: „Deponent má beže všeho nárok na úroky z prodlení, neboť sa jedná o *contractus bonae fidei*“.⁷⁴

Môžeme to citovať aj s fragmentu Papiniusa „*Qui pecuniam apud se non obsignatam, ut tantundem redderet, depositam ad usus proprios convertit, post moram in usuras quoque iudicio depositi condemnandus est.*“ t.j. „Ten, kto použil vo svoj prospech u seba uschované nezapečatené peniaze [s dohodou, že vráti rovnakú sumu], a dostal sa do omeškania, bude odsúdený z úschovy aj na úroky (z omeškania).“⁷⁵

Stojí za tým aj argument Scaevola ktorý tvrdil, že: „*Deberi ex bonae fidei iudicio usuras*“ čo znamená „Na základe súdneho rozhodnutia zohľadňujúceho dobrú vieru vzniká povinnosť platiť úroky.“

V klasickom období rímskeho práva na základe niektorých fragmentov z digest, ktoré sme si spomenuli, depositár mohol genericky určené veci užívať, ale zároveň musel mať zabezpečené určité množstvo týchto vecí pre prípad, že deponent si vyžiada dané veci späť. Ak nastala taká situácia a depositár nemal čo vrátiť, dostal sa do omeškania, a tak bol

---

<https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

⁷³ ARNDTS, L. Učební kniha Pandekt: Kniha třetí o závazcích [online]. 10 vyd. Praha: Právnická jednota, 1886. str. 191. Dostupné na:

<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/32684>.

⁷⁴ SEDLÁČEK, J. Zásady práva římského hledící ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 264. Dostupné na:

<https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

⁷⁵ Papin. D. 16, 3, 25.

ako sme si už spomenuli, povinný platiť úroky od „*post moram*„ (po oneskorení). Justiniánske právo naopak hovorilo o tom, že strany si môžu v prípade záujmu dohodnúť úrok už od okamihu vzniku kontraktu. Ak teda úroky boli dojednané hneď na začiatku, považovalo sa to za záväzné. Depositár si ale na druhej strane musel na tento úrok zarobiť a tak dané peniaze bolo potrebné investovať, čo spôsobovalo, že ich nemusel byť schopný na žiadosť deponenta vrátiť. Tento stav tak pripomína skôr *mutuum*, nakoľko tam vzniká absencia záruky bezpečnej úschovy jeho peňazí.⁷⁶

Právnicki tak dospeli k názoru, že úroky budú patriť deponentovi aj bez ohľadu nato, či depositár užil peniaze vo svoj prospech alebo ich len deponoval. Zhodli sa aj na tom, že úroky mohli byť k *depositu irregulare* dojednané aj neformálne napr. dopisom, a tak nemuseli pritom využívať nejaký formálny právny akt, avšak nevylučovalo sa to. Práve dojednávanie úrokov v kontrakte spôsobilo, že rímske právo nikdy neuznalo právo užívať uschované peniaze za čisté *mutuum* a tak si zachovalo väzbu na kontrakt úschovy.⁷⁷

Paulus, Papinián i Scaevola sa zhodli na jednom právnom prostriedku a to *actio depositi* alebo všeobecne *actio depositi bonae fidei*, ktorá patrila deponentovi. Žaloba *bonae fidei* je žaloba spočívajúca na dobromyseľnosti. Vsúvala sa do nich doložka dobromyseľnosti, čím sudcovi dávala možnosť posudzovať spor podľa pravidiel slušnosti. Na základe tejto žaloby sudca priznal úroky deponentovi aj bez predchádzajúceho dojednania. Podľa justiniánskeho práva nie je možné proti *actio depositi* využiť kompenzáciu a ani vykonávať retenčné právo.

Podľa justiniánskeho práva, ako sme už uviedli, bolo dané úroky žiadať na základe jednoduchej neformálnej vedľajšej dohody (*pactum adiectum*). Z tejto dohody nevznikala samostatná žaloba, takže bolo možné vymáhať ich len spolu s deponovanými vecmi a to žalobou z hlavného kontraktu.⁷⁸

Keďže žaloba z deposita je *bonae fidei* rozširuje sa aj na vedľajšie zmluvy, čiže aj na dohodu o úrokoch. Tak o tom hovorí aj Heyrovský a to, že: „Jelikož je to soudem řízené na základě dobré víry, soudce deponentovi přidělí i úrok, *pacto adiecto* (dohoda o

---

⁷⁶ PRNOVÁ, J. *Dynamika a stabilita v tvorbe a aplikácii rímskeho a kanoického práva. Dynamika názorov ohľadom pôvodu inštitútu depositum irregulare*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018. str. 52. ISBN 978-80-7160-464-8

⁷⁷ PRNOVÁ, J. *Dynamika a stabilita v tvorbe a aplikácii rímskeho a kanoického práva. Dynamika názorov ohľadom pôvodu inštitútu depositum irregulare*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018. str. 53. ISBN 978-80-7160-464-8

⁷⁸ VANČURA, J. *Úvod do studia soukromého práva římskeho*. 2. vyd. Nákladem vlastným, 1923. s. 318.

úrokoch) pokud byl dohodnut, a také úrok z prodlení.⁷⁹ Žaloba z úschovy spôsobovala aj infámiu.

Takéto deposita prijímali obzvlášť banky a to za účelom prípadného úpadku. Veritelia, ktorí nepoživajú úroky mali *privilegium exigendi*. Išlo o právo, ktoré slúžilo na vymáhanie niečoho od iných osôb, pričom obvykle to boli peniaze alebo dlhy.⁸⁰

Rímsky právnici sa zhodujú na názore, že v prípade *depositum irregulare* by mal depositár ručiť ako dlžník pri pôžičke. V jednom fragmente od rímskeho autora Paula sa hovorí o ručení veľmi jasne a to „*si pecuniam deposuero eamque tibi permisero, mutua magis videtur quam deposita ac per hoc periculo tuo erit*“ čo znamená, že „*ak si u teba peniaze uschovám alebo ti ich inak zverím, pôjde skôr o mutuum ako o depositum preto bude nebezpečie na tebe.*“ Podobný názor zastáva aj Ulpianus vo fragmente D. 12, 1, 9, 9. kde uvádza, že „*nebezpečenstvo prechádza na toho, kto zamýšľal uzavrieť mutuum formou deposita s následným zvolením deponenta k užívaniu peňazí*“. Hlavným dôvodom zvýšenej zodpovednosti pri *deposite irregulare* nieje len to, že depositár môže danú vec užívať ale ide aj o prospech z kontraktu. Zatiaľ čo pri *deposite regulare* má z kontraktu prospech viacmenej len deponent, keďže depositár nemôže vec užívať a ani nedostane za deponovanie odplatu, pri *deposite irregulare* má čiastočný prospech aj depositár a to tým, že môže danú vec užívať.⁸¹ Odlišnosťou medzi týmito dvoma kontraktmi taktiež je v tom, že: „*Depositár pri depositum regulare nieje zodpovedný za zničenie veci zásahom vyššej moci či jednaním Boha zatiaľ čo u deposita irregulare je depositár zodpovedný aj za akt Boží*“.

Vidíme, že daný inštitút deposita priniesol množstvo sporných a protichodných názorov medzi jednotlivými rímskymi právnikmi, a pravdepodobne nikdy sa konkrétne nezhodli na tom, a ani sa nepotrilo či išlo výslovne o *depositum* alebo o *depositum* s určitými prvkami *mutuum*.

---

⁷⁹ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4.vyd. Praha: Knihkupec C.K. České university J. Otto, 1910. s.679.

⁸⁰ BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: Čs. A. S. Právnik, 1932, s. 513. [online]. Dostupné na: <https://www.ndk.cz/view/uuid:61a6a480-041c-11de-9b49-000d606f5dc6?page=uuid:b0362934-ef51-4a80-a36d-c7909bb0f3df>.

⁸¹ BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peněz v římskem právu*. Právnik, 2002. roč. 141. ISSN 0231-6625.

3 DEPOSITUM MISERABILE A DEPOSITUM IN SEQUESTREM

V rímskom práve nastávali aj situácie, kedy nešlo len o klasickú úschovu využívanú za bežných okolností ale poznáme aj osobitné druhy deposita ako *depositum miserabile* a *depositum in sequestrem*, ktoré sú skôr využívané z nevyhnutných dôvodov. V daných úschovách si deponent nemohol starostlivo a podľa vlastného uváženia vybrať čo naj dôveryhodnejšieho a naj zodpovednejšieho depositára, ako to bolo pri *depositum regulare* a *deposittum irregulare*. V nasledujúcich kapitolách sa zameriame na tieto dva uvedené typy úschov, pričom si zdefinujeme načo, kedy a ako slúžili.

3.1 DEPOSITUM MISERABILE

V rímskom práve bola táto forma depositu vnímaná s väčšou citlivosťou, nakoľko sa týkala situácií, pri ktorých pozornosť nebola zameraná len na vecné a majetkové záujmy ale aj na iné okolnosti ako bola pomoc a solidarita v núdzových situáciách.

Depositum miserabile alebo nazývaná aj *depositum necessarium* bol osobitný druh *depositum regulare*. Ide o tzv. naliehavú, nevyhnutnú úschovu, teda o depositum za mimoriadnych okolností. Doslovne by sme mohli toto označenie *miserabile* preložiť ako nedobrovoľný a slovo *necessarium* ako nevyhnutný. Už z daného pojmu si môžeme teda predstaviť o aký typ úschovy ide.

Depositum miserabile sa využíva v tiesnivej situácií, kedy deponent nemá možnosť voľby a musí určitú preňho hodnotnú vec niekam uschovať. Ide o vec, ktorá bola uložená / deponovaná v čase živej pohromy alebo pri rôznych katastrofách ako napr. požiar, povodeň, zrušenie domu, nepokojoch a pod., teda v prípade okolností, kedy nebol čas starostlivo si vybrať depositára.⁸² Tak je to ustanovené aj vo fragmente Ulpianovom a to: „Rozumie sa, že ukladateľ dal (vec) do úschovy kvôli (očakávanej) búrke alebo požiaru alebo iným dôvodom, ak niet iného dôvodu uschovať vec, len (vyhnúť sa) bezprostredne hroziacemu nebezpečenstvu vyplývajúcejmu z vyššie uvedených dôvodov“.⁸³

„Toto rozlišovanie dôvodov má oprávnený základ: ak niekto dôveruje uschovávateľovi a vec nie je vrátená, má byť uspokojený hodnotou veci; ak však išlo o

---

⁸² TUROŠÍK, M. *Roman law*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2013. str. 83. ISBN 978-80557-0556-9.

⁸³ Ulp. D. 16, 3, 1, 3.

*nalievajú úschovu, ide o vierolomný zločin a ochrana verejného dobra vyžaduje navrátenie veci, keďže ide v týchto prípadoch o porušenie dobrej viery.*⁸⁴

Na základe týchto dôvodov, aby rôznym individuám vo všeobecnom zmätku bolo prekazené brať veci do deposita len s tým úmyslom, aby ich spreneveril, rímske právo stanovilo vyššiu zodpovednosť deponentovu na *in diplom*.⁸⁵ Pod *in diplom* rozumieme, že v prípade, keď porušil povinnosť, sa jeho zodpovednosť a hodnota v náhrade škody zdvojnásobuje.

Tak to bolo ustanovené už v Zákone XII. Tabúl, že depositár ručí za deponovanú vec vo väčšej miere, pričom jeho povinnosť sa zdvojnásobuje (*in duplum*) a to v náhrade spôsobenej škody na veci. Naopak v justiniánskom práve zodpovedá *in duplum* len vtedy, ak by odmietal vec vrátiť, keď mimoriadna situácia pomynie, alebo v prípade zlomyseľnosti.⁸⁶

Prétor hovorí: „*V prípade úschovy dám žalobu na simplum, ak nebolo uschované z dôvodu búrky, požiaru, zrútenia budovy alebo stroskotania lode (depositum miserabile) a žalobu na dvojnásobok (duplum) dám voči samému (uschovávateľovi) v prípadoch uvedených vyššie. Dám žalobu na simplum voči dedičovi (takého uschovávateľa), ak zomrelý so zlým úmyslom zaviniť (škodu) na uschovanej veci a dám žalobu na duplum, ak sa zlého úmyslu dopustil sám dedič.*“⁸⁷

Tento koncept zdôrazňuje dôležitosť spravodlivosti a ochrany zraniteľných jednotlivcov v čase krízy. Vo všeobecnosti ak k takejto udalosti došlo, povinnosti a záväzky strán boli rovnaké ako v prípade *depositum regulare* iba s rozdielom, že zodpovedal za dvojnásobok. Tento druh konkrétne neurčuje aké predmety je možné do tejto úschovy uložiť, a tak si myslíme, že je možné uschovať akúkoľvek vec ako to je pri *depositum irregulare*, avšak práva a povinnosti, právna ochrana a ostatné znaky tohto vzťahu platili ako pri *depositum regulare*.

---

⁸⁴ Ulp. D. 16, 3, 1, 4.

⁸⁵ SEDLÁČEK, J. Zásady práva rímskeho hľadici ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právnických a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 267. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.

⁸⁶ SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém s instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. str. 45. ISBN 978-80-7380-566-1.

⁸⁷ Ulp. D. 16, 3, 1.

3.2 DEPOSITUM IN SEQUESTREM

Osobitným druhom úschovy je aj úschova sequestorská. Doslovne by sme to mohli preložiť ako „úschova zverená tretej strane“ a to sequesterovi. Na rozdiel od klasickej úschovy, kde jedna osoba zverí vec osobe druhej, *depositum in sequestrem* mzahŕňa najmenej dvoch deponentov, ktorí umiestnia sporný predmet do úschovy neutrálnej tretej strane – sequesterovi. Vo fragmente od Paulusa sa tvrdí, že „*Riadne je uzavretá úschova aj so sekvestorom, ak viacerí solidárne odovzdajú vec do starostlivosti, aby bola vrátená za určitých podmienok*“.⁸⁸ *Depositum in sequestrem* bola koncipovaná na faktoch – *in factum*, čiže na konkrétnych udalostiach, nie na právnych pravidlách. Išlo o tzv. odvodenú držbu (*possessio ad interdicta*) a jej vzťah zanikal tým, že sa vec odovzdala víťaznej strane. „*Proprie autem in sequestre est depositum, quod a pluribus in solidum certa conditione custodiendum reddendumque traditur*“ – „Skutočne, v sequestrácii je úschova, ktorú viacerí odovzdávajú pod podmienkou, aby sa zachovala a potom sa vrátila.“⁸⁹

Tento typ úschovy sa využíva v prípade, keď strany medzi sebou vedú spor o určitú vec, ktorú zatiaľ uschovajú u sequestora, a to len do času rozhodnutia súdu, komu vec prináleží. Slúži predovšetkým na to, aby ani jedna zo strán nemohla s vecou nakladať počas vedenia sporu. „*Dalo viac osob k uschovaní sequesterovi s tým účelom aby žiadná zo stran nemohla s vecí nakládati*“.⁹⁰

Predmetom tejto úschovy mohli byť veci hnutelné ale aj nehnuteľné, čiže aj budovy a domy. Sequestrácia není obmedzená len na úschovu danej veci ale v danom vzťahu mohli byť uložené aj ďalšie konania týkajúce sa veci, avšak tým by sa zmluva so sequestorom menila v *mandatum* – príkaz.

Vec bude odovzaná po skončení sporu oprávnenej strane, ktorá spor vyhrala. Sequester požíva držobnú ochranu do času vydania veci. Držba bola priznávaná *ex lege* (zo zákona) a zároveň bola chránená *interdiktmi possessornimi*. Tieto interdikty chránili držbu majetku pred narušením a to v prípade, že držiteľ majetku by bol narušovaný alebo obmedzovaný v jeho držaní.⁹¹ Toto vyplýva aj z tvrdenia právnika Florentina „*Vlastníctvo uschovanej veci ostáva ukladateľovi (deponentovi), ale aj držba, ak nejde o sekvesterovú úschovu: pretože tu pri vzniku úschovy je úmysel, že nikto z nich nebude mať držbu počas*

---

⁸⁸ Paul. D. 16, 3, 6.

⁸⁹ SOMMER, O. Učebnica soukromého práva římského: Právo majetkové. 2. vyd. Praha: Nákladem vlastním, 1935. str. 84.

⁹⁰ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4.vyd. Praha: Knihkupec C.K. České university J. Otto, 1910. s.680.

⁹¹ REBRO, K. – BLAHO, P. *Rímske právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 304. ISBN 978-80-7380-782-5.

tejto doby“.⁹² Sequester pritom koná ako neutrálny uschovávateľ, pričom preberá danú vec a zabezpečuje jeho ochranu a uloženie. Jeho držbu si môže strana víťazná čo sa týka vydržania pripočítať k svojej vlastnej držbe. Nebolo by to možné, keby sa strany, skladajúce vec do rúk sequestora dohodli vylúčiť vydržanie po dobu sequestrácie úplne.⁹³

Víťaznej strane z tohto sporu prislúcha žaloba *in solidum*. Je to žaloba, pri ktorej existuje viacej strán, ktoré sú zodpovedné za rovnakú povinnosť a každý z nich môže byť žalovaný za celý dlh.

Voči sequestorovi mohla byť podľa uvedeného fragmentu vznesená aj žaloba *actio depositi sequestraria* v prípade, že by uschovanú vec nechel vrátiť.⁹⁴

„Žaloba z úschovy môže byť podaná voči sekvestrovi. Ak je sekvestrová úschova s ním uzavretá a mal by na určitom mieste predložiť uschovanú vec a neurobí to, je zrejmé, že je nezodpovedný. Ak však zmluva hovorí o viacerých miestach, je to na jeho rozhodnutí, kde vec predloží: ale ak nie je dohodnuté nič, bude donútený predložiť vec pred prétora.“

2. Ak sa chce sekvestor vzdať úschovy, aký má byť postup? Pomponius hovorí, že musí ísť pred prétora a s jeho súhlasom, po oboznámení strán o tom, musí vrátiť vec tomu (z nich), kto sa dostavil. Nemyslím si však, že je to vždy správne, pretože by mu nemalo často byť dovolené vzdať sa úlohy (úradu), ktorú už raz prevzal, čo by mohlo byť v rozpore s cieľom úschovy, pokiaľ neexistuje nanajvýš spravodlivý dôvod; a keď je to dovolené, vec má byť len zriedkavo vrátená strane, ktorá predstúpila, ale vec by (skôr) mala byť deponovaná v nejakom chráme v súlade s rozhodnutím súdu.⁹⁵

Na druhej strane sme mohli v predošlom fragmente vidieť, že v prípade keby sa sequestor chcel vzdať úschovy, t.j. vzdania sa úlohy sequestora, síce to bolo povolené, ale vyžadoval sa spravodlivý dôvod. Druhou podmienkou bolo, že v takom prípade deponovaná vec by nemala byť vrátená stranám sporu ale mala by byť umiestnená na mieste, o ktorom by rozhodol súd, čiže na neutrálnom mieste, aby s vecou nemohli strany sporu disponovať.

Podobne to platilo aj v prípade, keď uschovávateľ zomrel. Uvádza tak fragment, kde sa píše: „Ďalší prípad podáva Julián v trinástej knihe (svojich) Digest. Hovorí, že ak uschovávateľ zomrel a dve osoby sa škriepili a každý z nich tvrdil, že je jediným dedičom, vec sa má vydať (odovzdať) tomu, kto je pripravený brániť ju voči voči inému, t. j. tomu,

---

⁹² Florent. D. 16, 3, 17, 1.

⁹³ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4.vyd. Praha: Kníhkupec C.K. České university J. Otto, 1910. s.679.

⁹⁴ ARNDTS, L. Učební kniha Pandekt: Kniha třetí o závazcích [online]. 10 vyd. Praha: Právnická jednota, 1886. str. 191. Dostupné na:

<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/32684>

⁹⁵ Ulp. D. 16, 3, 5.

kto vec prijal do úschovy: Ak však ani jeden z ich neakceptoval túto možnosť, hovorí (Julián), že je najvhodnejšie, aby nebol nútený prétorom podvoliť sa žalobe (brániť vec). A preto je nevyhnutné, aby vec bola deponovaná v nejakom chráme , dovtedy, pokiaľ sa nerozhodne o dedičskom práve.“⁹⁶

---

⁹⁶ Ulp. D. 16, 3, 1, 37.

ZÁVER

V našej práci sme sa dozvedeli množstvo nových informácií a došli sme k rôznym zaujímavým zisteniam. Cieľom bakalárskej práce bolo poskytnúť podrobný opis jedného z najstraších kontraktov z rímskeho práva a to úschova t.j. *depositum*. *Depositum* sa zaraďuje do kontraktov reálnych a spočíva v tom, že deponent odovzdal depositárovi vec do opatrovania pričom sa zaviazal k tomu, že vec kedykoľvek na vyžiadania vráti. Čitateľovi sme poskytli množstvo podrobných informácií k danému inštitútu, ktoré boli podložené nielen rôznymi knižnými publikáciami ale aj množstvom rozličných názorov a fragmentov významných rímskych právnikov ako Ulpianus, Justinian, Paulus a pod., pričom práve oni stoja za základmi vypracovania komplexného rímskeho predovšetkým súkromného práva.

V prvej kapitole našej práce sme si zdefinovali oblasť súkromného záväzkového práva, konkrétne záväzky reálne, pričom práve v nich sa nachádza inštitút *depostium*. V danej kapitole sme sa zamerali na klasický typ úschovy t. j. *depositum regulare*. V jednotlivých častiach danej kapitoly sme sa komplexne venovali popísaniu kontraktu *deposita*, vymedzili sme si práva a povinnosti jednotlivých strán, pričom sme si objasnili aj možnosti právnej ochrany v prípade porušenia tohto záväzkového vzťahu. Z dostupných zdrojov sme si porovnali aj inštitút *deposita* s inštitútom *commodatum* (výpožička), nakoľko *depositum* sa svojou formou podobá *mutuum* a dlhé obdobie bola aj za ňu považovaná.

V druhej kapitole sme sa venovali jednej zo špecifických druhov úschovy a to *depositum irregulare*. V danej časti sme sa zamerali kedy a za akých podmienok je možné danú úschovu využívať, čo môže byť predmetom úschovy, avšak sme si popísali aj jej vzťah s *mutuum*.

V poslednej kapitole sme pozornosť venovali predovšetkým špecifickým druhom *deposita* ako je *depositum miserabile* a *depositum in sequestrem* a zároveň sme si charakterizovali kedy, a za akých podmienok mohli byť jednotlivé osobitné druhy *deposita* využívané.

Cieľom našej práce bolo priblížiť čitateľovi historickú ucelenú úpravu *deposita* a jej špecifických druhov. Možno ste si všimli, že aj zdanlivo jednoduchý právny nástroj sa ukázal ako komplexný a prepracovaný systém rímskeho práva.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Pramene

1. Digesta seu pandectae. (súkromný preklad).
2. Gai Institutiones (Gaiove inštitúcie) – súkromný preklad.

Literatúra

1. ARNDTS, L. *Učební kniha Pandekt*. 10. vyd. Praha: Právnická jednota, 1886. 370 s. Dostupné na: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/32684>.
2. BARTOŠEK, M. *Encyklopedie Římskeho práva*. 1. vyd. Praha: Vydavatel'stvo Panorama, 1981. 512 s. ISBN 508-21-857.
3. BARTOŠEK, M. *Dejiny římskeho práva. Druhé přepracované vydání*. Praha: Academia, 1995. 280 s. ISBN 80-200-0545-5.
4. BLAHO, P. - HARAMIA, I. - ŽIDLICKÁ, M. *Základy římskeho práva*. 1.vyd. Bratislava: MANZ, 1997. 483 s. ISBN 80-85719-07-X.
5. HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římskeho*. 4. vyd. Praha: J. Otto, 1910. 678 s.
6. HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římskeho*. 6.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1927. 656 s.
7. HEYROVSKÝ, L. *Římsky civilní proces*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1925. 400 s.
8. KINCL, J. - URFUS, V. - SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, 476 s. ISBN 80-7179-031-1.
9. KOVÁČIKOVÁ, J. Konkurencia práva vlastníka a ukladateľa v kontexte římskeho práva klasického a justiniánskeho obdobia. In *Ochrana subjektivnych práv v kontexte stretu právnych kultúr: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 21.-22.októbra 2016*. Bratislava: Univerzita Komenského, 68 s.
10. REBRO, K. *Římske právo*. 1. vyd. Bratislava: Vydavatel'stvo Obzor, 1980. 288 s. ISBN 65-021-80.
11. REBRO, K. *Římske právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1973. 122 s. ISBN 85-419-73.
12. REBRO, K. a BLAHO, P. *Římské právo*. 4. vyd. Bratislava: Iura edition, spol. s.r.o., 2010. 522 s. ISBN 978-80-8078-352-5.

13. REBRO, K. a BLAHO, P. *Římské právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čenek, s.r.o., 2019. 416 s. ISBN 978-80-7380-782-5.
14. SOMMER, O. *Učebnica soukromého práva římskeho: Právo majetkové*. 2. vyd. Praha: Nákladem vlastním, 1935. 612 s.
15. SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. 350 s. ISBN 978-80-7380-566-1.
16. ŠVEC, A. *Súkromné právo rímske. Skriptá pre právnikov*. 2. vyd. Košice: Athenaem. 40 s.
17. TUROŠÍK, M. *Roman law*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2013. 166 s. ISBN 978-80-557-0556-9.
18. TUROŠÍK, M. *Zodpovednosť za nebezpečenstvo náhodného zničenia alebo zhoršenia vecí. In Zodpovednosť a zavinenie v rímskom obligačnom práve: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Konferencia česko-slovenských právnych romanistov*. Banská Bystrica: Belianum, 2015. 132 s. ISBN 978-80-557-0888-1.
19. VANČURA, J. *Úvod do studia soukromého práva římskeho*. 2. vyd. Nákladem vlastním, 1923. 569 s.
20. VÁŽNÝ, J. *Římské právo obligační*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1924. 140 s.
21. VIETOR, M. *Inštitúcie rímskeho práva*. 2. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1955. 117 s.
22. VIETOR, M. a ŽELEZKOVÁ, M. *Základy Římskeho súkromného práva*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1957. 188 s.

Elektronické zdroje

1. BĚLOVSKÝ, P. *Depositum irregulare: úschova peněz v římskem právu*. [online] *Právník*, 2002. roč. 141. č. 9. p. 981-996. ISSN 0231-6625. Dostupné na:
https://www.researchgate.net/publication/335033588_Depositum_irregulare_uschova_penez_v_rimskem_pravu.
2. BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: Čs. A. S. *Právník*, 1932, s. 301. [online]. Dostupné na:
<https://www.ndk.cz/view/uuid:61a6a480-041c11de9b49000d606f5dc6?page=uuid:b0362934-ef51-4a80-a36d-c7909bb0f3df>.

3. COLLINS, A. - WALSH, J. *Fractional reserve banking in the roman republic and empire*. [online]. Vol. 44. Ancient Society, 2014. 212 p. ISSN 46-36-67-251. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/44079991>.
4. PHILLIPS, J. Atticus and the Publication of Cicero's work [online]. Vol. 79, No. 4. p. 200-237. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/4349870>
5. PRNOVÁ, J. Dynamika a stabilita v tvorbe a aplikácii rímskeho a kanoického práva. In *Dynamika názorov ohľadom pôvodu inštitútu deposita irregulare: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 22. - 23. februára 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018. 78 s. ISBN 978-80-7160-464-8. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2018_new/Zbornik_BPF2018_sekcia_12.pdf.
6. SEDLÁČEK, J. Zásady práva rímskeho hľadíci ke smlouvě depositní [online]. In *Sborník věd právních a státních*. Praha: Právnická jednota, 1913-1914, Roč. XIV. s. 257- 268. Dostupné na: <https://archive.org/details/sbornkvdprvn14univuoft/page/i/mode/1up>.